เอกสารสรุปย่อองค์ความรู้
สำหรับการพัฒนาทีมงานขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
เพื่อการก้าวย่างอย่างยั่งยืน ปี 2552

การสร้างวินัยเชิงบวก
(Positive Discipline)

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารสรุปย่อองค์ความรู้
สำหรับการพัฒนาทีมงานขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
เพื่อการก้าวอย่างอย่างยั่งยืน ปี 2552

การสร้างวินัยเชิงบวก

(Positive Discipline)

(พิมพ์ครั้งที่ 2)

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ครูหรือพ่อแม่ย่อมเป็นที่รักของเด็ก เป็นคนที่เด็กหันไปหาเมื่อต้องการความอบอุ่นปลอดภัย การลงโทษเด็กด้วยความรุนแรงจึงขัดแย้งกับธรรมชาติและทำให้เด็กสับสนหรือเสียใจเมื่อคิดว่าคนที่ควรจะปกป้องคุ้มครองให้ความรักความอบอุ่น กลับเป็นผู้ทำร้ายเด็กเสียเอง หรือหากมองจากมิติของสิทธิมนุษยชนก็จะเห็นได้ง่ายว่าเด็กทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองให้ปลอดภัยจากความรุนแรงทุกประเภท เช่นเดียวกันกับผู้ใหญ่ที่ย่อมไม่ยินยอมให้ใครมาดูถูกเหยียดหยาม ล้อเลียน ทำร้ายร่างกาย จึงไม่มีเหตุผลอะไรที่เด็กจะต้องทนรับความเจ็บปวดจากการกระทำเช่นนี้ด้วย ซึ่งเด็กไม่มีทางที่จะหันไปขอความช่วยเหลือจากใครได้ ครูและผู้ใหญ่ในโรงเรียน จึงต้องช่วยเหลือเด็ก ด้วยการไม่ใช้ความรุนแรงต่อเด็กเสียเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมุ่งที่จะยุติการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบในสถานศึกษา และหวังจะเห็นการนำแนวคิดเรื่องการใช้วินัยเชิงบวก ภายใต้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นเครื่องมือในการป้องกันแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียน เอกสารฉบับนี้จะช่วยให้ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม

สอดคล้องกับสถานการณ์ทางกฎหมาย และหลักคิดใหม่ ๆ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และหวังจะได้เห็นนวัตกรรมการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียนที่งอกงามขึ้นจากการใช้ข้อมูลความรู้จากเอกสารเล่มนี้

(คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา)
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
1 เมษายน 2552

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
วินัยเชิงบวก	1
การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับนักเรียน	11
การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาวินัยเชิงบวก	21
การสร้างและพัฒนาวินัยเชิงบวกอย่างได้ผล	37
การให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	55
บรรณานุกรม	64

วินัยเชิงบวก

นิยามของการสร้างวินัย

การสร้างวินัยมักเป็นคำที่ใช้กันมาอย่างผิด ๆ โดยเอาไปสับสนกับการลงโทษ สำหรับครูหลายคนคำว่าสร้างวินัยก็คือการลงโทษนั่นเอง เช่นครูที่บอกว่า “เด็กคนนี้ต้องเอามาฝึกวินัย” มักจะหมายความว่า “เด็กคนนี้ต้องตีเสียให้เข็ด” หรือเอามาลงโทษด้วยวิธีที่รุนแรงอื่น ๆ นั่นเอง

การสร้างวินัย คือการสอนหรือฝึกคนให้เชื่อฟังกฎระเบียบหรือแนวทางการปฏิบัติตนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ในขณะที่การลงโทษมุ่งที่จะควบคุมพฤติกรรมของเด็ก การสร้างวินัยจะมุ่งพัฒนาพฤติกรรมมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการมีความประพฤติที่เหมาะสม ซึ่งหมายถึงการที่ครูจะสอนเด็กให้รู้จักควบคุมตนเอง และเชื่อมั่นในตนเอง โดยเน้นหนักที่สิ่งซึ่งต้องการให้เด็กเรียนรู้ตามระดับความสามารถของเด็ก เป็นการสร้างรากฐานให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลไปสู่ความกลมกลืนกับตนเองและคนอื่น ๆ เป้าหมายสูงสุดของการสร้างวินัยก็คือ ให้เด็กเข้าใจพฤติกรรมของตนเอง ริเริ่มทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง รับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองเลือกทำและเคารพตนเองและผู้อื่นกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นการปลูกฝังกระบวนการคิดและพฤติกรรมเชิงบวกที่อาจมีผลไปตลอดชีวิต

การสร้างวินัยเป็นการขัดเกลาพฤติกรรมของเด็ก และช่วยให้เด็กเรียนรู้การควบคุมตนเองไปพร้อม ๆ กับการให้กำลังใจ ไม่ใช่ความเจ็บปวดที่ไม่มีความหมายใด ๆ ต่อการเรียนรู้ หากท่านเป็นพ่อแม่ หรือมีเพื่อนที่มีลูกก็จะสังเกตได้ไม่ยาก ว่าในช่วงที่เด็กอายุประมาณหนึ่งหรือสองขวบเราสอนเด็กให้ตบมือ เดิน หรือพูด เราจะใช้การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การชมเชย ให้รางวัล และช่วยให้เด็กมีโอกาสฝึกฝนให้มากที่สุด ไม่ใช่การดุด่า ตี ดูถูกเยาะเย้ย หรือข่มขู่อย่างแน่นอน การกระตุ้นหรือชมเชย ให้กำลังใจ เป็นรูปแบบหนึ่งของการให้รางวัล ซึ่งทำให้เด็กอยากฝึกฝน เรียนรู้ และพยายามจะไปให้ถึงเป้าหมาย เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง เพราะในที่สุดเด็กก็จะเรียนรู้ว่าตัวเขาเองเท่านั้น ที่เป็นผู้รับผิดชอบที่จะทำให้ได้รับรางวัลหรือความชื่นชม และเขาจะเลือกที่จะทำหรือไม่ทำก็ได้ ซึ่งทำให้เด็กรู้สึกว่าสามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้

ในทำนองเดียวกัน เมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์แล้วผู้ใหญ่ไม่ตอบสนอง เช่น วางเฉยต่อการเรียกร้องความสนใจด้วยการส่งเสียงรบกวนหรือมาสายในเวลาเรียน เมื่อนานเข้าเด็กก็จะเรียนรู้ว่าเขาจะได้รับความสนใจก็ต่อเมื่อเขาไม่รบกวนผู้อื่นและมาเข้าห้องเรียนตรงเวลาเท่านั้น และนั่นก็คือเมื่อครูใช้วิธี “จับถูก” หรือให้ความสนใจกับนักเรียนที่ทำดีนั่นเอง

ตารางที่ แสดงการเปรียบเทียบความหมายของการสร้างวินัยกับการลงโทษ

การสร้างวินัย คือ	การลงโทษ คือ
ให้ทางเลือกในเชิงบวกแก่เด็ก	บอกแต่ว่าอะไรที่ไม่ให้ทำ
แสดงการรับรู้หรือให้รางวัล/ความชื่นชมต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์	มีปฏิกิริยาที่โกรธเกรี้ยวต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
พูดคุยตกลงกันถึงกฎระเบียบเพื่อให้เด็กปฏิบัติตาม	ข่มขู่หรือให้สินจ้างรางวัลเมื่อเด็กทำตามกฎระเบียบ
ให้แนวทางที่หนักแน่นมั่นคงและเสมอต้นเสมอปลาย	การควบคุม ทำให้รู้สึกผิดหรือละอายเยาะเย้ยถากถาง
เคารพศักดิ์ศรีและมองเด็กในด้านบวก	มองเด็กในด้านลบและไม่เคารพศักดิ์ศรี
ปราศจากความรุนแรงทั้งทางวาจาและการกระทำ	ก้าวร้าวรุนแรงทั้งทางวาจาและการกระทำ
มีการให้ผลกระทบที่เป็นเหตุผลและเกี่ยวข้องโดยตรงกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก	ให้ผลกระทบที่ไม่เป็นเหตุผลและไม่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก
ให้โอกาสเด็กแสดงความเสียใจและทำอะไรบางอย่างเพื่อทดแทน หรือชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดของตนเอง	ลงโทษเด็กเพราะทำร้ายผู้อื่น หรือทำให้สิ่งของหรือทรัพย์สินเสียหาย
การเข้าใจระดับความสามารถ ความจำเป็น สถานการณ์แวดล้อมและระดับพัฒนาการเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคน	การปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก ไม่คำนึงถึง สถานการณ์แวดล้อม ระดับความสามารถและความจำเป็นในชีวิตของเด็กแต่ละราย
ปลูกฝังการมีวินัยในตนเอง	สอนเด็กให้ทำดีเฉพาะตอนที่อาจถูกจับได้ว่าทำผิดเท่านั้น

การสร้างวินัย คือ	การลงโทษ คือ
รับฟังและทำให้ดูเป็นตัวอย่าง	คอยจับผิดเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่ตลอดเวลา จนทำให้เด็กเมินเฉย ไม่ยอมฟังหรือไม่ให้ความสนใจอีกต่อไป
นำเอาความผิดพลาดมาเป็นโอกาสในการเรียนรู้	บังคับให้เด็กทำตามกฎระเบียบที่ไม่เป็นเหตุผลเพียงเพราะ “ครูสั่งว่าอย่างนั้น”
จำกัดอยู่ที่พฤติกรรมของเด็ก ไม่ใช่ตัวเด็กเอง-สิ่งที่เธอทำนั้นผิด	ตำหนิวิจารณ์ตัวเด็กมากกว่าพฤติกรรม-เธอมันโง่ เธอผิดไปแล้ว

การสร้างวินัยเชิงบวกในห้องเรียน

เด็กจำเป็นต้องได้รับการอบรมสั่งสอนเพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติตามระเบียบของสังคม แต่ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องเฆี่ยนตีหรือทารุณทำร้ายเด็ก เพราะจะเกิดความเสียหายต่อเด็กเป็นอย่างมาก หลักฐานจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเด็กทั้งหญิงและชายจะตอบสนองต่อวิธีการเชิงบวกได้ดีกว่าซึ่งหมายรวมถึงการต่อรอง และการสร้างระบบการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษด้วยการทำร้ายร่างกายหรือใช้วาจาทำร้ายจิตใจ

หลัก 7 ประการของการสร้างวินัยเชิงบวก

1. เคารพศักดิ์ศรีของเด็ก
2. พยายามพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การมีวินัยในตนเอง และบุคลิกลักษณะที่ดี
3. พยายามให้เด็กมีส่วนร่วมมากที่สุด

4. คำนึงถึงความต้องการทางพัฒนาการและคุณภาพชีวิตของเด็ก
5. คำนึงถึงแรงจูงใจและโลกทัศน์ของเด็ก
6. พยายามให้เกิดความยุติธรรม เท่าเทียมกัน และไม่เลือกปฏิบัติ
7. เสริมสร้างความสามัคคีกลมเกลียวในกลุ่ม

ขั้นตอนของการสร้างวินัยเชิงบวก

ในขณะที่การลงโทษใช้เพียงพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง เพียงอย่างเดียว แต่การสร้างวินัยเชิงบวกเป็นกระบวนการ 4 ขั้นตอน ที่แสดงให้เห็นการรับรู้และให้รางวัลพฤติกรรมที่พึงปรารถนาในลักษณะต่อไปนี้

1. มีการบรรยายถึงพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น “ตอนนี้ครูขอให้ทุกคนเงียบก่อนนะ”

2. มีการให้เหตุผลที่ชัดเจน เช่น “เราจะเริ่มเรียนคณิตศาสตร์บทใหม่แล้ว ทุกคนต้องตั้งใจฟังนะ” ซึ่งหมายความว่าการเงียบโดยเร็วเป็นการเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนกับที่เราอยากให้เขาปฏิบัติต่อเรา

3. ขอให้นักเรียนแสดงอาการรับรู้ เช่น “เธอเห็นรึยังว่าทำไมการเงียบก่อนเริ่มเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ” แล้วคอยให้นักเรียนแสดงอาการรับรู้และเห็นชอบด้วยก่อนทำอย่างอื่นต่อไป

4. มีการให้รางวัลหรือแสดงความชื่นชมต่อพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น โดยการสบตา พยักหน้า ยิ้มหรือให้เวลาพักเล่นเพิ่มอีกห้านาที การให้คะแนนเพิ่ม การแสดงความชื่นชมในความสำเร็จของนักเรียนต่อหน้าชั้น

(การได้รับการยอมรับและชื่นชมจากสังคมเป็นรางวัลที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง) การให้รางวัลต้องให้ทันทีและไม่มากเกินไป แต่ก็ต้องทำให้เป็นที่น่าพอใจของผู้รับ

กระบวนการนี้จะมีประสิทธิภาพสำหรับเด็กแต่ละคน ยิ่งไปกว่านั้น สำหรับครูที่ต้องสอนในชั้นที่มีนักเรียนจำนวนมากก็จะมีผลดีต่อเด็กทั้งกลุ่มด้วย "เคล็ดลับ" ของความสำเร็จก็คือ การทำให้เด็กรู้สึกว่าตัวเองกำลังอยู่ใน "ทีมที่เป็นฝ่ายชนะ" (คือทั้งห้องร่วมกัน) และให้ยกย่องความพยายามของเด็กแต่ละคนในฐานะเป็นผู้ร่วมทีมที่ดี การสร้างวินัยเชิงบวกอาจล้มเหลวได้ถ้าหากว่า

1. นักเรียนหรือทั้งห้องไม่ได้รับรางวัลเร็วพอหลังจากมีพฤติกรรมที่เหมาะสมแล้ว

2. ครูให้ความสำคัญกับงานมากกว่าพฤติกรรมของนักเรียน เช่น พูดว่า "ดีนะที่เธอหยุดพูดและเริ่มทำงานซะที" แทนที่จะพูดว่า "ดีมากที่เธอมีน้ำใจต่อคนอื่น ๆ และเงียบได้เร็ว"

3. ครูมุ่งสนใจอยู่แต่ความผิดพลาดของนักเรียนต่อไปเรื่อย ๆ มากกว่าที่จะสนใจสิ่งที่นักเรียนทำถูกต้อง

ในการสร้างวินัยเชิงบวกครูควรจะพยายามนึกถึงอัตรา 4 : 1 คือ พยายาม "จับถูก" ให้ได้สี่ครั้ง สำหรับการ "จับผิด" หนึ่งครั้ง พยายามทำเช่นนี้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย จะทำให้นักเรียนรู้สึกได้ว่าครูเอาจริงกับการสังเกตสิ่งที่นักเรียนทำได้ดี และให้รางวัลเขาทันที การตรวจสอบตนเองอาจทำได้โดยการจดบันทึกเมื่อแต่ละชั่วโมงจบลง หรือในท้ายของแต่ละวัน

แล้วลองคิดทบทวนดูว่าวันนี้ได้แสดงความชื่นชมนักเรียนไปกี่ครั้งเมื่อเปรียบเทียบกับการตำหนิ ทักท้วงเมื่อนักเรียนทำผิด หรืออาจมอบหมายให้นักเรียนหรือครูช่วยสอนคอยสังเกตและจดสถิติให้ และฝึกฝนปรับปรุงไปจนกว่าการแสดงความชื่นชมจะกลายเป็นนิสัย และการตำหนิจะเกิดขึ้นเพียงนาน ๆ ครั้งเท่านั้น

ครูที่ใช้การสร้างวินัยเชิงบวกจะเชื่อมั่นในความสามารถของนักเรียน และสื่อให้รู้ถึงความอบอุ่น ห่วงใยและเคารพในศักดิ์ศรีของนักเรียน เมื่อครูมีความมุ่งมั่นที่จะใส่ใจคอยสังเกตนักเรียนและตอบสนองในลักษณะที่เป็นการสนับสนุนพฤติกรรมเชิงบวก นักเรียนก็จะเริ่มมีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเองมากขึ้นและจะลดโอกาสที่จะมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาให้น้อยลง

การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับนักเรียน

การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับนักเรียน

ครูที่ใช้การสร้างวินัยเชิงบวกจะให้เกียรติ เกื้อหนุนค้ำจุน และให้กำลังใจนักเรียน จะเข้าใจว่าทำไมเด็กจึงมีพฤติกรรมบางอย่างหรือมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ครูจะเข้าใจว่าเด็กมองตัวเองอย่างไร ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของการมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้ นอกจากนี้ครูยังเข้าถึงจิตใจเด็ก มองเห็นความสามารถในตัวเด็กและสถานการณ์ ในชีวิตของเขา ความคาดหวังของครูต่อเด็กจะอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ไม่ใช่อยู่บนความคาดหมายของครูว่าเป็นเด็กควรจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ครูจะเข้าใจว่าการมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหานั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ ทั้งสำหรับตัวเด็กเองและสำหรับครู เป็นส่วนสำคัญและเป็นปกติของพัฒนาการของเด็ก ไม่ใช่สิ่งที่คุกคามอำนาจของครู

การสร้างความสัมพันธ์ด้านบวกที่มีรากฐานอยู่บนความเข้าใจและเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดเบื้องลึกของนักเรียนเช่นนี้ ทำให้นักเรียนไว้วางใจครูและมองการยอมรับของครูว่าเป็นสิ่งมีค่า ในขณะที่นักเรียนตอบสนองต่อความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเชิงบวกและการสร้างวินัยที่เสมอต้นเสมอปลายนี้ พฤติกรรมที่เป็นปัญหาจะลดลงเรื่อย ๆ พร้อมกับที่ความสัมพันธ์กับครูก็จะดีขึ้นเป็นลำดับ หากความสัมพันธ์พัฒนาขึ้นมาได้ถึงระดับนี้ ครูที่ดีที่สุดก็คือครูที่เป็นตัวอย่างที่ดีและเด็กมีความผูกพันทางใจมากพอที่เด็กอยากเอาอย่างและทำให้ครูพอใจ

ทำไมเด็กจึงมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

ตามปกติแล้วนักเรียนไม่ได้จงใจที่จะทำตัวไม่ดี ในความเป็นจริงนั้นเด็กจะมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาก็เพราะมีเหตุผลบางอย่าง เช่น

- งานที่ต้องทำอาจจะง่ายเกินไปหรือยากเกินไป
- งานไม่น่าสนใจและทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย
- วิธีการสอนอาจไม่เหมาะกับรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก
- นักเรียนไม่ได้เตรียมตัวมาก่อน
- ความคาดหวังของครูไม่ชัดเจนและไม่สมเหตุผล
- นักเรียนขาดทักษะทางสังคม ไม่สามารถสื่อสารกับครูหรือเพื่อน ๆ ได้ดี หรือขาดความภาคภูมิใจในตนเอง

เหตุผลดังกล่าวนี้อาจทำให้นักเรียนท้อถอย และนักเรียนที่มีพฤติกรรมก่อกวนก็คือนักเรียนที่เสียกำลังใจนั่นเอง เพราะเขาไม่เชื่อว่าเขาสามารถที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มในทางบวกได้ เขาจึงเลือกที่จะสร้างปัญหาเพื่อที่จะทำให้รู้สึกว่าเขาก็เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเหมือนกัน

นอกจากสาเหตุข้างต้นแล้ว ยังเชื่อกันอีกว่าเด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 4 อย่าง คือ

1. ต้องการเรียกร้องความสนใจ
2. ต้องการมีพลังอำนาจ
3. ต้องการแก้แค้น
4. ต้องการหลีกเลี่ยงความล้มเหลวหรือความรู้สึกว่าตนเองไร้ความสามารถ

เรียกร้องความสนใจ

เด็กทุกคนย่อมต้องการที่จะได้รับความสนใจจากผู้ใหญ่ และเมื่อไหร่ก็ตามที่เขาแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ออกมา ก็มักจะเป็นเพราะเขาต้องการให้ความสนใจเป้าหมายที่สำคัญอันหนึ่งของการสอนก็คือการตอบสนองความต้องการด้านนี้ของนักเรียนเพื่อที่เขาจะได้พัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แต่นักเรียนบางคนก็เลือกที่จะเรียกร้องความสนใจเป็นพิเศษโดยการมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาขึ้นมา เขาจะพยายามทำตัวให้เป็นศูนย์กลางของความสนใจและคอยก่อกวนครูและเพื่อน ๆ อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทุกคนหันมาเอาใจใส่ ถ้าเขาไม่สามารถเรียกร้องความสนใจโดยการทำอะไรให้สำเร็จหรือการร่วมมือกับคนอื่น เขาก็จะทำทุกอย่างที่ทำได้เพื่อให้ได้ความสนใจ เขาอาจทำให้ห้องเรียนวุ่นวายไปหมด เพียงเพราะความกระหายที่จะได้รับความสนใจนั่นเอง

รายการต่อไปนี้เป็นการสร้างวินัยเชิงบวกซึ่งครูอาจทำได้เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียกร้องความสนใจด้วยการสร้างปัญหา

- ชมเชยหรือแสดงความชื่นชมในขณะที่เขาไม่ได้ก่อกวนหรือเรียกร้องความสนใจ “จับถูก” มากกว่า “จับผิด” หรือคอยให้ความสนใจเวลาที่เขาทำสิ่งที่ดี ๆ
- เพิกเฉยพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ และให้ความสนใจพฤติกรรมในด้านบวกของนักเรียน
- สอนให้เด็กรู้จักร้องขอความสนใจ (เช่น ใช้กระดาษแข็งหรือการ์ดทำป้าย “โปรดสนใจทางนี้หน่อย” ที่นักเรียนสามารถชูขึ้นให้ครูเห็นได้เวลาที่ต้องการถามคำถาม)

❁ ใช้สายตาปราม (มองหน้าโดยไม่พูด)

❁ ยืนใกล้นักเรียนให้มากขึ้น (เพราะหากครูไปยืนใกล้ ๆ แล้ว นักเรียนก็ไม่มีความจำเป็นต้องเรียกร้องความสนใจอีก)

❁ ชี้เป้า-หยุดทำ-ลงมือทำ : หมายถึง เรียกชื่อนักเรียน บอกให้หยุดพฤติกรรมที่กำลังทำอยู่ แล้วบอกนักเรียนว่าครูอยากให้นักเรียนทำอะไร ให้โอกาสตัดสินใจว่าจะทำอะไรต่อ และจะต้องรับผิดชอบผลที่จะติดตามมา

❁ ทำสิ่งที่นักเรียนไม่ได้คาดหมาย เช่น ปิด-เปิดสวิตซ์ไฟ กดเสียงกระดิ่งหรือเสียงดนตรีสั้น ๆ ลดเสียงให้ต่ำลง เปลี่ยนเสียง (เหมือนคนพากษ์หนัง) หันหน้าไปพูดกับกำแพง

❁ หันเหความสนใจนักเรียน เช่น ถามคำถามตรง ๆ ขอให้ทำอะไรบางอย่างให้ เสนอทางเลือกต่าง ๆ เปลี่ยนกิจกรรม

ความต้องการมีอำนาจ

เด็ก ๆ จะพยายามพิสูจน์กับตัวเองตลอดเวลาว่าเขามีพลังอำนาจแค่ไหน นักเรียนบางคนจะรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนสำคัญของห้องก็ต่อเมื่อเขาต้องเป็นคนที่ควบคุมทุกอย่างได้เท่านั้น เด็กที่แสวงหาอำนาจจะรู้สึกว่าเขาเป็นคนสำคัญก็ต่อเมื่อเขาได้ท้าทายครู ต่อต้านกฎระเบียบ และฝ่าฝืนคำสั่ง เขาเชื่ออย่างผิด ๆ ว่าเขาจะเป็นส่วนหนึ่งของห้องได้ก็ด้วยการที่เขาเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์เท่านั้น เขาจะต่อต้านครูเพื่อทดสอบดูว่าเขาจะทำได้แค่ไหน หรือเขาอาจทำงานเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ครูไม่โกรธมากเกินไป เพราะเขาอาจเดาได้ว่าครูไม่อยากทะเลาะกับเขาไปเรื่อย ๆ

อยากแก้แค้น

การจัดการกับความอยากแก้แค้นที่เกิดจากความเข้าใจผิดของนักเรียนต้องอาศัยความอดทน นักเรียนที่ทำร้ายครูหรือเพื่อนนักเรียนด้วยกันมักรู้สึกว่าเขาถูกทำร้ายก่อน (อาจถูกทำร้ายจริงหรือคิดเอาเองก็ได้) จึงต้องการที่จะเอาคืน เขาจะรู้สึกว่าคนอื่นทำกับเขาไม่ดี รู้สึกเป็นผู้แพ้และไม่มีความสุข ก็เลยพยายามที่จะแก้แค้น โดยจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม และการแก้แค้นที่ว่านี้อาจทำได้ทั้งทางการกระทำบางอย่าง ทางกาย ทางวาจา หรือแม้กระทั่งการไม่ยอมทำอะไร และอาจเกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ ก็ได้ เช่น ด้วยสายตาและท่าทางที่เต็มไปด้วยความเกลียดชัง หรืออาจเป็นการแก้แค้นทางอ้อม เช่น ไปรังแกเพื่อนหรือขีดเขียนลงบนโต๊ะก็ได้

เมื่อครูปล่อยให้นักเรียนแก้แค้นก็จะเกิดวงจรที่เจ็บปวดในการมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ วนเวียนอยู่กับการทำร้ายและถูกทำร้าย โปรดจำไว้ว่านักเรียนที่ต้องการแก้แค้นเป็นคนที่ไม่มีความสุขและมีความท้อแท้อยู่ในส่วนลึก การที่จะทำลายแบบแผนหรือวงจรของพฤติกรรมเช่นนี้ ครูจึงจะต้องหลีกเลี่ยงที่จะทำให้ตัวเองรู้สึกเจ็บปวดและไม่ควรแก้แค้นเอากับนักเรียนโดยเด็ดขาด และแทนที่จะพยายามแก้แค้นก็ควรจะพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่น และไว้วางใจเพื่อพัฒนาความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเองของนักเรียน ซึ่งครูจะทำได้ไม่ยากด้วยการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำในสิ่งที่เขาทำได้ เมื่อนักเรียนมีความรู้สึกที่ดีกับตัวเองแล้ว เขาก็จะไม่อยากเอาเรื่องคนอื่นอีกต่อไป และครูควรสอนให้นักเรียนทุกคนรู้จักการแสดงออกซึ่งความรู้สึกของตนเองอย่างเหมาะสมแทนที่จะเก็บความแค้นไว้ในใจแล้วหาทางแก้แค้น

นักเรียนก็จะเรียนรู้ที่จะ “บอกความรู้สึก” ให้คนอื่นรู้ว่าเขาไม่สบายใจอย่างไร เพื่อที่จะได้เข้าใจสาเหตุและพยายามไม่ให้เกิดขึ้นอีกในอนาคต

ความรู้สึกต้องการหลีกเลี่ยงความล้มเหลวหรือความรู้สึกว่าตนเองไร้ความสามารถ

นักเรียนบางคนกลัวที่จะล้มเหลวหรือรู้สึกว่าตนเองไร้ความสามารถ และไม่อาจตอบสนองความคาดหวังของตนเอง ของพ่อแม่ หรือของครูได้ ความรู้สึกเช่นนี้เป็นการหนีจากความเป็นจริงของเด็กที่รู้สึกท้อถ้อย พูดอีกอย่างก็คือ เมื่อเขารู้สึกแย่เขาก็ทำอะไรออกมาแย่ ๆ เขาจะไม่พยายามทำให้ดีในห้องเรียนของท่านหากขาคิดว่าเขาโง่ การยอมแพ้นั้นง่ายกว่าที่จะพยายามแล้วล้มเหลวอีกครั้ง และเพื่อทดแทนความรู้สึกไร้ความสามารถเช่นนี้ นักเรียนอาจเลือกที่จะถอยออกห่างจากพฤติกรรมที่จะทำให้เขารู้สึกล้มเหลว วิธีสร้างวินัยเชิงลบของครู เช่น การเยาะเย้ย ประชดประชัน รังแต่จะทำให้เด็กเหล่านี้รู้สึกด้อยค่าลงไปอีก ในทางตรงกันข้าม เด็กที่รู้สึกว่าตนเองไม่เก่ง ไม่เป็นที่ชื่นชมของเพื่อน อาจพยายามโอ้อวดหรือหาเรื่องทะเลาะ หรืออาจกลายเป็นคนที่ชอบรังแกเพื่อน ซึ่งเป็นความพยายามที่จะทำให้นักเรียนคนอื่นรู้สึกกลัวและไร้ความสามารถเช่นเดียวกับตัวเอง

การช่วยเหลือนักเรียนที่รู้สึกไร้ความสามารถเช่นนี้ไม่ใช่งานง่าย ครูควรเริ่มจากระดับที่เขาทำได้ดี (ไม่ใช่เริ่มจากระดับที่เขาควรจะทำได้) มีความคาดหวังที่สมจริง พยายามไม่ตำหนิวิจารณ์งานของเด็ก และให้กำลังใจเมื่อ

เขาพยายามแม้เพียงน้อยนิด และที่สำคัญที่สุดก็คืออย่าแสดงความเวทนาสงสาร ครูจะต้องเรียกเอาความเชื่อมั่นในตัวเองของนักเรียนคืนมา และให้กำลังใจ โดยการชมไม่ว่าเขาจะทำสำเร็จเล็กน้อยเพียงไหนก็ตาม พยายามกำหนด สถานการณ์ที่จะช่วยให้เขาได้ทำงานง่าย ๆ และประสบความสำเร็จ แล้วหา โอกาสชื่นชมผลงานและความพยายามของเขาให้ได้ ต้องระลึกไว้เสมอว่าเด็ก ไม่ใช่ผู้ใหญ่ขนาดย่อส่วนแต่เขาอาจทำผิดพลาดได้เพราะเขากำลังเรียนรู้อยู่นั่นเอง

การจัดสภาพแวดล้อม
เพื่อการพัฒนาวินัยเชิงบวก

การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาวินัยเชิงบวก

การจัดการห้องเรียนให้เป็นห้องเรียนที่เป็นมิตรกับนักเรียน

การที่จะช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมดี นักเรียนจะต้องอยู่ในห้องเรียนที่มีการจัดการดีและมีประสิทธิภาพ เมื่อเราคิดถึงการจัดการห้องเรียน ส่วนใหญ่จะคิดถึงการควบคุมพฤติกรรมนักเรียนหรือสงสัยว่าทำอย่างไรเราจึงจะควบคุมห้องเรียนได้แต่ที่จริงแล้วปฏิกิริยาของเราต่อพฤติกรรมหรือปัญหาทางพฤติกรรมของนักเรียนควรคิดถึงเป็นลำดับสุดท้าย ในห้องเรียนที่มีการจัดการดี การควบคุมนักเรียนจะทำโดยผ่านการสร้างวินัยเชิงบวก ซึ่งจะใช้เวลาน้อยมาก และแทบจะไม่ทำให้การเรียนการสอนสะดุดเลย และการที่จะทำอย่างนี้ได้ครูจะต้องจัดการกับองค์ประกอบบางอย่าง ซึ่งจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นแรกที่สุดในกระบวนการวางแผน คือการกำหนดให้ชัดเจนว่าที่เราพูดว่า “การจัดการห้องเรียน” นั้นหมายความว่าอย่างไร ซึ่งตามปกติก็จะหมายความถึงการสร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และการจัดการพฤติกรรมและกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดี การจัดการห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพจึงหมายถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอนสำหรับครู และเอื้อต่อการเรียนและการมีพฤติกรรมที่ดีสำหรับนักเรียนทุกคน การจัดการห้องเรียนที่ไม่มีประสิธิภาพมักจะทำให้เกิดความวุ่นวายสับสน นักเรียนไม่ทราบว่าครูคาดหวังอะไรจากเขา ไม่เข้าใจว่าจะวางตัวอย่างไรหรือตอบสนองครูอย่างไร ไม่รู้ขอบเขตและไม่รู้ว่าหากประพฤติไม่ดีแล้วจะมีผล

อะไรติดตามมา การจัดการห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพเป็นทักษะที่สำคัญที่สุดและยากที่สุดที่ควรจะต้องพัฒนาขึ้นมาให้ได้ แม้กระทั่งครูที่มีประสบการณ์หลายปีบางครั้งก็จะพบกับนักเรียนบางคนหรือทั้งห้องที่ท้าทายวิธีการที่เคยใช้ได้ผลมาหลายปีแล้ว และทำให้ต้องหาวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการกับสถานการณ์ในห้องเรียน และเพราะห้องเรียนเป็นสถานที่ซึ่งนักเรียนมารวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อเรียนรู้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเป็นระเบียบจึงเป็นทักษะที่สำคัญในการอยู่รอดของครูที่จะต้องทำให้สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนอยู่ในระดับที่ดีที่สุด

การทำให้ห้องเรียนน่าอยู่

ในห้องเรียนที่ไม่มีการวางสิ่งของให้เหมาะสม นักเรียนของเราก็จะมีความรู้สึกเช่นนี้เหมือนกัน เขาอาจมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเพราะเป็นปฏิกิริยาต่อความรู้สึกหงุดหงิดหรือกังวล ห้องเรียนที่มีการจัดวางและใช้เนื้อที่ที่ดีจึงเป็นการป้องกันพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นได้ และจะมีผลต่อความสำเร็จของการสอนในแต่ละชั่วโมงด้วย

การที่จะจัดห้องเรียนอย่างไร (หรือเรื่องอื่น ๆ อีกทุกด้านเกี่ยวกับห้องเรียน) ขึ้นอยู่กับความชอบของครูเช่นเดียวกันกับความชอบของนักเรียนด้วย ตอนต้นปีจึงควรจัดห้องเรียนแล้วถามนักเรียนว่ารู้สึกสะดวกสบายกับห้องเรียนแบบนี้ไหม หรือถ้ายิ่งให้ดีกว่านั้นให้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ แล้วขอให้แต่ละกลุ่มมองไปรอบ ๆ ว่าสิ่งของต่าง ๆ ในห้องเรียนเป็นอย่างไร และวางแผนผังห้องเรียนที่เขาอยากจะได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากในห้องเรียนนั้นมี

นักเรียนอยู่หลายคน ให้ใช้ความคิดจากแผนผังหรือรูปวาดเหล่านี้เพื่อออกแบบ “ห้องเรียนส่วนตัว” ของนักเรียน ลองใช้ห้องแบบนี้ดูสักหนึ่งหรือสองสัปดาห์ แล้วถามนักเรียนอีกว่ายังรู้สึกสบายอยู่ไหม ถ้าไม่ก็ลองเปลี่ยนใหม่อีกจนกว่านักเรียนจะรู้สึกพอใจยิ่งไปกว่านั้นเมื่อไหร่ก็ตามที่นักเรียนเริ่มรู้สึกเบื่อกับห้องเรียนก็สามารถจัดใหม่ได้ตลอดเวลาห้องเรียนที่ดีอาจต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. ต้องมองเห็นทุกคน ครูสามารถมองเห็นนักเรียนได้ทุกคนตลอดเวลา เพื่อที่จะคอยติดตามดูการเรียนและพฤติกรรมของนักเรียน ท่านจะต้องมองเห็นประตูจากโต๊ะครูหน้าห้อง นักเรียนจะต้องมองเห็นครูได้ง่ายโดยไม่ต้องหันหรือเคลื่อนไหวมาก

2. จัดที่นั่งสำหรับทุกคน (พยายามไม่ให้เกิดความรู้สึกแออัด) ในห้องที่มีนักเรียนจำนวนมาก เนื้อที่ทุกตารางนิ้วล้วนมีค่า เพื่อให้ได้ใช้เนื้อที่อย่างคุ้มค่าที่สุดครูควรใช้แนวทางสามประการต่อไปนี้ คือ

1) ย้ายเฟอร์นิเจอร์ที่ไม่จำเป็นออกไปให้หมดใช้เสื่อแทนโต๊ะ-เก้าอี้ ใช้ชั้นวางของที่ติดบนฝาผนังสำหรับเก็บของที่นักเรียนไม่ต้องหยิบใช้ตลอดเวลา เพื่อให้ มีเนื้อที่บนพื้นกว้างขึ้น ถ้าในห้องเรียนมีตู้เก็บของส่วนตัวของนักเรียน (ล็อกเกอร์) ควรเอาออกไปไว้หน้าห้องตรงริมประตู และถ้าทำได้ควรเก็บของใช้และสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องใช้ขณะสอนของครูไว้ในห้องพักครูหรือที่ที่ปลอดภัยนอกห้องเรียน ถ้าครูไม่จำเป็นต้องใช้โต๊ะตัวใหญ่จริง ๆ ก็ควรขอโต๊ะตัวเล็ก ๆ ดีกว่า

2) ควรใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสอน และจัดให้มีกิจกรรมที่เป็นการมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้นในบทเรียน เพื่อลดความรู้สึกแออัด ลองบรรยาย เพียงส่วนหนึ่งของชั่วโมง เช่น คาบละเพียง 20 นาที เพราะ

นักเรียนก็มักจะมี สมาธิได้นานเพียงแค่นี้ และใช้เวลาที่เหลือเน้นที่หัวเรื่องสำคัญหนึ่งหรือสองเรื่อง อาจแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพียง 5-6 คน มีทั้งหญิง-ชายคละกันไป แล้วมอบหมายให้แต่ละกลุ่มทำกิจกรรมที่มีเนื้อหาส่งเสริมซึ่งกันและกัน เช่น หากเป็นชั่วโมงเรขาคณิต อาจให้กลุ่มหนึ่งพยายามคิดหาสิ่งของที่มีรูปทรงกลมให้ได้จำนวนมากที่สุด อีกกลุ่มหนึ่งหาสิ่งของที่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสให้มากที่สุด ฯลฯ เมื่อใกล้หมดชั่วโมงให้กลับมารวมกลุ่มใหญ่อีกครั้งและขอให้แต่ละกลุ่มนำเสนอสิ่งที่กลุ่มของตนได้รวบรวม

3) พยายามใช้พื้นที่นอกห้องเรียนให้บ่อยที่สุดที่จะทำได้บริเวณโรงเรียนอาจเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยสิ่งที่น่าสนใจ และเป็นห้องเรียนกลางแจ้งที่นักเรียนอาจสำรวจค้นคว้าได้อย่างสนุกสนาน เป็นส่วนที่ส่งเสริมกิจกรรมในห้องเรียนอีกทางหนึ่ง เป็นแหล่งสำคัญของการพัฒนาทักษะทางสังคมและความคิด ช่วยเพิ่มความหลากหลายในการเรียนรู้และให้บทเรียนที่สำคัญในเรื่องการร่วมมือกัน การเป็นเจ้าของความเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การเคารพสิทธิของผู้อื่นและความรับผิดชอบ ครูสามารถใช้ส่วนต่าง ๆ ของบริเวณโรงเรียนเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อสนับสนุนสิ่งที่สอนนักเรียนในห้องเรียนได้ เช่น ในตัวอย่างของวิชาเรขาคณิต ครูอาจให้นักเรียนออกไปค้นหาสิ่งต่าง ๆ ที่มีรูปทรงตามที่กำหนดในบริเวณโรงเรียนให้ได้มากที่สุด แล้วนั่งลงใต้ต้นไม้เพื่อบันทึกสิ่งที่ค้นพบ โดยครูคอยติดตามความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา เมื่อเหลือเวลาสิบนาทีก่อนหมดคาบเรียน อาจกลับมารวมกันในห้องเรียนหรือนอกห้องก็ได้ เพื่อนำเสนอสิ่งที่นักเรียนได้ค้นพบ

การจัดวางเฟอร์นิเจอร์ หากห้องเรียนของท่านมีเนื้อที่กว้างพอ อาจจัดโต๊ะ-เก้าอี้นักเรียนในแบบต่าง ๆ กันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรม เช่น จัดเป็นรูปตัวยูหรือรูปเกือกม้าสำหรับการอภิปรายทั้งห้อง จัดเป็นกลุ่มรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสำหรับทำงานกลุ่ม จัดเป็นแถวสำหรับการสอบหรือทำงานรายบุคคล พยายามคำนึงถึงความสะดวกในการเคลื่อนไหวระหว่างโต๊ะ-เก้าอี้ที่จัดเป็นรูปร่างต่าง ๆ นี้ด้วย พื้นที่ซึ่งต้องใช้บ่อยหรือ "เส้นทางจราจร" (เช่น ทางเดินระหว่างแถว) ไม่ควรมีสิ่งกีดขวางและทุกคนเดินได้สะดวก อาจใช้ชั้นหนังสือ โต๊ะ เสื่อ หรือพรมเพื่อกำหนดพื้นที่เฉพาะสำหรับกิจกรรมบางอย่างหากต้องการแบ่งห้องหรือพื้นที่บนฝาผนังเพิ่มเพื่อติดตั้งหรือแสดงผลงานนักเรียนอาจใช้ด้านหลังของชั้นวางหนังสือหรือฉากแบ่งบริเวณห้องซึ่งทำจากไม้ไผ่หรือวัสดุในท้องถิ่นโดยนักเรียนเองหรือผู้ปกครองฉากกั้นแบบนี้อาจใช้แบ่งห้องเรียน สำหรับโรงเรียนที่ไม่มีฝาผนังด้วย (เช่น ห้องเรียนที่ใช้ศาลากว้างร่วมกันหลายห้อง)

ศูนย์กิจกรรม ช่วยให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมทั้งในรูปกลุ่มเล็กหรือส่วนตัวได้ตามความถนัด หลักการพื้นฐานก็คือจัดให้มีที่ว่างและอุปกรณ์สำหรับทำกิจกรรมที่ต้องการได้สะดวก หากมีเนื้อหามากพออาจจัดให้มีศูนย์เช่นนี้ ในห้องเรียนหรือไม่เช่นนั้นก็จัดในบริเวณโรงเรียนก็ได้

อุปกรณ์การเรียนและอุปกรณ์การสอนจะต้องเก็บไว้ในที่ซึ่งหยิบใช้และเก็บได้สะดวกรวดเร็ว อุปกรณ์ เช่น ชอล์ก ไม้บรรทัด กระดาษ สี กรรไกร ต้องเก็บไว้ในที่ซึ่งนักเรียนจะหยิบได้โดยไม่รบกวนคนอื่น ๆ อุปกรณ์การสอน เช่น กระดานบนขาตั้งที่เคลื่อนย้ายได้ ขาหยั่งสำหรับใช้กับกระดาษปรู๊ฟ

แผ่นใหญ่ หรือโต๊ะทำงาน ควรจัดเก็บในลักษณะที่ใช้ได้สะดวกแต่ไม่เกะกะ และไม่กินเนื้อที่ในห้องซึ่งมีนักเรียนนั่งเรียนอย่างแออัดอยู่แล้ว

งานของนักเรียน การเก็บงานของนักเรียน หากไม่วางแผนให้ดีอาจทำความยุ่งยากให้กับครูไม่น้อยทีเดียว ครูบางท่านจะใช้วิธีสร้างแฟ้มรายบุคคลของนักเรียน หรือแบ่งตามรายวิชาหรือกลุ่มของนักเรียน ควรมีเนื้อที่สำหรับแสดงผลงานของนักเรียนด้วย ซึ่งจะสร้างความภาคภูมิใจให้เจ้าของผลงาน และสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรให้แก่ห้องเรียนแม้ว่าจะมีนักเรียนจำนวนมากก็ตาม

การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการกับเนื้อที่ในห้องเรียนนั้น นักเรียนอาจมีส่วนช่วยได้มาก และการมอบหมายหน้าที่ต่าง ๆ ให้เป็นการฝึกความรับผิดชอบให้นักเรียนด้วย เช่น การจัดทำบอร์ดแสดงผลงาน การเก็บวัสดุอุปกรณ์เมื่อหมดคาบเรียน นักเรียนควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในห้องเรียนด้วย เช่น ความเกะกะหรือการชนกันในห้องเรียน ที่นั่งไม่เพียงพอหรือไม่เหมาะสม ครูควรถามความเห็นจากนักเรียนด้วย

การสร้างวินัยที่ดีและพฤติกรรมเชิงบวกของนักเรียนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการจัดห้องเรียนและกิจกรรมนั้นช่วยสนับสนุนพฤติกรรมการร่วมมือกันระหว่างนักเรียนกับครู

การสร้างกิจวัตรในห้องเรียน

การทำให้ห้องเรียนมีกิจวัตรประจำที่นักเรียนจำได้จะช่วยลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาลงได้ เพราะนักเรียนจะรู้ว่าครูคาดหวังอะไร และตนเองควรจะทำอะไร การทำเช่นนี้จะช่วยหลีกเลี่ยงการเข้าใจผิดของครูหรือการตีความ

พฤติกรรมนักเรียนผิด (มองว่านักเรียนดื้อหรือก่อกวน ในขณะที่นักเรียนไม่มีเจตนาเช่นนั้น) เช่น นักเรียนบางคนอาจไม่ทราบว่าห้องเรียนมีข้อตกลงกันว่าจะไปใช้เครื่องเหลาดินสอได้เฉพาะตอนจบคาบเรียนเท่านั้น ไม่ใช่ระหว่างที่ครูกำลังสอนอยู่ หรือไม่ทราบว่าต้องยกมือขออนุญาตเวลาจะถามคำถาม ยิ่งไปกว่านั้น ถ้านักเรียนทราบว่าขั้นตอนการทำงานเป็นอย่างไร ก็จะทำงานเสร็จได้อย่างเป็นระเบียบมากขึ้น ครูจึงควรจัดระเบียบเกี่ยวกับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะกับเนื้อที่ของห้องเรียน หากจัดแล้วไม่ได้ผลควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนด้วย การทำเช่นนี้จะช่วยเพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของและเป็นส่วนหนึ่งของห้องเรียนให้แก่นักเรียน

มาตรฐานการปฏิบัติตัวในห้องเรียนและการจัดการที่ดี

ระเบียบของห้องเรียนช่วยวางมาตรฐานของการปฏิบัติตัวสำหรับนักเรียน แต่ครูเองก็ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติตัวด้วย เพราะครูย่อมเป็นตัวแบบที่สำคัญสำหรับนักเรียน

❁ ครูควรบอกนักเรียนว่ามีความคาดหวังจะให้ทุกคน (ทั้งครูและนักเรียน) ปฏิบัติตัวในห้องเรียนอย่างไร และพูดคุยหรือกล่าวเตือนความจำในเรื่องนี้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

❁ ครูจะต้องแจ้งผู้บริหารโรงเรียนหรือครูท่านอื่น ๆ และผู้ปกครองให้ทราบเกี่ยวกับระเบียบของห้องเรียน เพื่อที่ว่าทุกคนจะได้ช่วยกันสอดส่องให้นักเรียนปฏิบัติตามและหลีกเลี่ยงการทำสิ่งที่เป็นการขัดแย้งกับข้อตกลงที่กำหนด

❁ ครูจะต้องปฏิบัติตามระเบียบที่ตกลงกันไว้กับนักเรียนโดยสม่ำเสมอและไม่มีการลำเอียงเข้าข้างใคร

❁ ครูจะต้องตระหนักถึงความเป็นไปทั้งในและนอกห้องเรียนตลอดเวลา การสอดส่องเฝ้าดูนี้ควรทำอย่างละเอียดอ่อนและเป็นไปในลักษณะป้องกัน

❁ ครูไม่ควรแสดงอารมณ์โกรธหรือสูญเสียการควบคุมตนเอง แต่ควรทำตัวเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติตัวที่ดีและการยึดถือระเบียบ

❁ หากจำเป็นต้องมีการดำเนินการทางวินัยกับนักเรียน ครูควรมุ่งเน้นที่พฤติกรรมของนักเรียน ไม่ใช่ที่ตัวนักเรียน จะต้องรักษาศักดิ์ศรีของนักเรียนไว้เสมอ

❁ ครูจะต้องคอยสนับสนุนให้นักเรียนระมัดระวังพฤติกรรมของตนเอง เช่น จดบันทึกเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำกับเพื่อน และคอยเฝ้าดูพฤติกรรมของคนอื่นด้วย ในลักษณะที่ให้เกียรติผู้อื่น

❁ ในการสอนครูไม่ควรใช้ข้อความหรือคำพูดที่คลุมเครือ กิจกรรมควรมีลำดับที่ชัดเจนและพยายามไม่ให้มีการขัดจังหวะหรือสอดแทรกรบกวน

ลักษณะที่นักเรียนชื่นชมในตัวครู และควรถือเป็นหลักในการตรวจสอบพฤติกรรมตนเองของครูก็คือ

ความยุติธรรม นักเรียนมองคุณลักษณะนี้ว่าสำคัญที่สุดสำหรับครู ซึ่งหมายถึงการมีความยุติธรรมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การมอบหมายงาน การตัดสินข้อพิพาท การให้ความช่วยเหลือ และการเลือกนักเรียนเป็นผู้ช่วยหรือการให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ

อารมณ์ขัน ความสามารถที่จะตอบโต้กับนักเรียนในลักษณะที่ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป

การให้เกียรติ หมายถึง การเคารพในสิทธิ ศักดิ์ศรี และความรู้สึกของนักเรียน

การมีมารยาทดี ซึ่งเป็นสัญญาณบ่งบอกถึงการเคารพในศักดิ์ศรีอีกแบบหนึ่ง

ความเปิดเผย นักเรียนต้องการที่จะเห็นครูในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ครูจึงต้องอธิบายความรู้สึกของตน ให้นักเรียนเข้าใจ และอธิบายว่ามีเหตุผลหรือปัจจัยแวดล้อมอะไรที่ทำให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น

การตั้งใจฟัง หมายถึง การตอบสนองเวลาที่นักเรียนพูด ต้องแสดงให้นักเรียนรับรู้ว่าครูได้ยินสิ่งที่นักเรียนบอก และให้โอกาสนักเรียนแก้ไขความเข้าใจผิดหรือตีความผิด ซึ่งอาจใช้วิธีทบทวนสิ่งที่นักเรียนพูดหรือแสดงท่าทางที่บอกให้รู้ว่าเข้าใจ

ครูจะสามารถทำตามมาตรฐานของการปฏิบัติตัวได้ดีหรือไม่เพียงใดก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของการจัดการในห้องเรียนของครูเอง

ลักษณะการจัดการห้องเรียนจะเป็นตัวกำหนดว่าครูสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนได้เพียงใด และสามารถสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับนักเรียนได้หรือไม่ และนักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีหรือไม่ในห้องเรียนนี้ สไตล์การสอนของครูยังจะเป็นตัวกำหนดด้วยว่านักเรียนจะมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์อย่างไร และครูจะมีความโน้มเอียงที่จะสร้างวินัยเชิงบวกหรือวินัยชิงลบ

การเสริมแรงทางบวก

การสร้างวินัยเชิงบวกเป็นวิธีหนึ่งที่จะลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โดยการให้รางวัลพฤติกรรมด้านบวก โดยมีหลักการว่าหากนักเรียนทำอะไรแล้วได้รับรางวัล นักเรียนก็จะทำสิ่งนั้นซ้ำอีก (สิ่งเสริมแรงก็คือการให้รางวัล คำชมเชย หรือการแสดงความชื่นชมต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีแรงจูงใจที่จะทำเช่นนั้นอีกนั่นเอง) ส่วนที่สำคัญที่สุดของการสร้างวินัยเชิงบวกก็คือการช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้พฤติกรรมที่เป็นไปตามความคาดหวังของเรา (ผู้ใหญ่) มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ๆ และช่วยให้นักเรียนพัฒนาการสร้างวินัยในตนเอง ซึ่งนำไปสู่ความภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเองในที่สุด นักเรียนจะต้องทราบก่อนว่าพฤติกรรมที่ท่านเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีนั้นคืออะไรและครูจะต้องพยายามร่วมมือกันในการที่จะสอนและส่งเสริมพฤติกรรมเช่นว่านี้ให้มั่นคง ยุทธวิธีที่ท่านอาจใช้ในการสอนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนมีอยู่หลายประการ เช่น

ใช้ประโยคคำพูดด้านบวก “เธอตอบถูกตั้งหลายข้อเลยนะ คราวต่อไปพยายามทำให้ถูกมากกว่านี้อีกก็จะยิ่งดี!”

ฟังอย่างตั้งใจและช่วยสอนให้นักเรียนใช้คำพูดที่แสดงความรู้สึกออกมา ไม่ใช่การกระทำที่สร้างความเสียหาย (เพราะคนที่พูดแสดงความรู้สึกไม่เป็นมักจะแสดงออกทางพฤติกรรมแทน)

ช่วยหรือเปิดโอกาสให้นักเรียนมีทางเลือกหลายทาง และสอนให้เขาประเมินผลที่จะเกิดขึ้นติดตามมากับทางเลือกแต่ละอย่างด้วย

ส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่นักเรียนเริ่มแสดงออกมาโดยการให้คำชมบ่อย ๆ และเพิกเฉยกับความผิดพลาดหรือบกพร่องเล็ก ๆ น้อย ๆ (ซึ่งตรงกันข้ามกับการคอยจับผิดกับเรื่องหยุมหยิม)

ทำตัวอย่างพฤติกรรมที่เป็นระเบียบเสมอต้นเสมอปลาย การติดต่อสื่อสารด้วยท่าทีที่ให้เกียรติและเคารพ ศักดิ์ศรีกับคนอื่น การแก้ไขข้อขัดแย้งในลักษณะร่วมมือกันแก้ปัญหา

ใช้ภาษาท่าทางที่เหมาะสม เช่น การพยักหน้า ยิ้ม และสบตากับนักเรียนตรง ๆ

สื่อสารกับนักเรียนโดยการวางตัวในระดับเดียวกัน โดยเฉพาะนักเรียนที่ตัวเล็กหรือเตี้ยกว่าครู ด้วยการโน้มตัวไปข้างหน้าหรือนั่งลง (เพื่อหลีกเลี่ยงการสื่อสารด้วยท่าทีที่คุกคามหรือข่มขวัญ)

ปรับสภาพแวดล้อม โดยการย้ายหรือเก็บสิ่งที่อาจเชิญชวนให้นักเรียนทำอะไรที่ก่อปัญหา เช่น หากมีสิ่งของหรืออุปกรณ์ที่นำมาใช้ประกอบการสอนหรือเล่นเกม เมื่อใช้เสร็จแล้วควรรีบเก็บเสียก่อน อย่าวางเรี่ยราดไว้ให้นักเรียนหยิบเล่น

หันเหพฤติกรรมไปในทางบวกเช่นเมื่อนักเรียนเตะฟุตบอลเล่นในห้องเรียนก็บอกว่า “ไปเตะเล่นที่สนามดีกว่านะที่กว้างกว่าตั้งเยอะ”

ห้องเรียนที่สนับสนุนพฤติกรรมเชิงบวก

1. นักเรียนเข้าใจความคาดหวังของครูชัดเจน
2. การสอนของครูน่าสนใจ

3. นักเรียนมองเห็นจุดประสงค์และคุณค่าของสิ่งที่ครูกำลังสอน

4. สิ่งที่ครูสอนนั้นไม่ว่าจะเป็นแนวคิดหรือทักษะ ควรมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของนักเรียน และมีความหมายกับชีวิตประจำวันของนักเรียน

5. วิธีการสอนของครูมีความหมายหลาย เพราะแม้ว่าเนื้อเรื่องที่สอนจะน่าสนใจ แต่นักเรียนอาจเบื่อได้เหมือนกัน ถ้าครูสอนวิธีเดิมอยู่ตลอดเวลา

ยังมีอีกหลายวิธีที่ครูอาจเริ่มใช้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้แก่

1. มีความคาดหวังสูงต่อการมีความประพฤติดีของนักเรียนและต่อตัวครูเอง และสื่อความคาดหวังนี้ให้นักเรียนรับทราบ

2. สร้างกฎระเบียบและแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน และสอนนักเรียนว่าจะปฏิบัติตามได้อย่างไร โดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษาควรสอนให้ละเอียด ให้ฝึกหัดทำ และเตือนใจให้ทำอยู่เสมอ

3. ช่วยให้นักเรียนมองเห็นได้อย่างชัดเจนว่าหากประพฤติดีจะมีผลอะไรติดตามมา และในทำนองเดียวกันหากประพฤติไม่ดีจะมีผลอะไรกับนักเรียนบ้าง

4. นำกฎระเบียบของห้องเรียนมาใช้ทันที ใช้อย่างสม่ำเสมอ และใช้กับทุกคนเหมือนกัน เริ่มใช้ได้ตั้งแต่เปิดเทอมวันแรก

5. พยายามฝึกอบรมเพื่อให้นักเรียนสร้างความรู้สึกว่ามีวินัยในตนเอง ทุ่มเทเวลาสอนเรื่องการสังเกตและการรู้เท่าทันตัวเองของนักเรียน

6. พยายามรักษารูปแบบการสอนให้เป็นแบบกระชับ ทันใจ และเปลี่ยนแปลงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างลื่นไหลไม่สะดุด

7. เฝ้าสังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียน ให้คำวิจารณ์ให้กำลังใจ และให้รางวัลนักเรียนเสมอเกี่ยวกับพฤติกรรมของเขา

8. สร้างโอกาสให้นักเรียนได้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมที่เขาทำทั้งในกิจกรรมการเรียนและพฤติกรรมด้านสังคม

9. แยกแยะให้ออกว่านักเรียนคนไหนขาดความภูมิใจในคุณค่าของตนเอง และพยายามสร้างโอกาสให้เขาปรับปรุงให้ดีขึ้นและมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

10. พยายามใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือกันเป็นกลุ่มทุกครั้งที่สามารถทำได้อย่างเหมาะสม

11. ใช้อารมณ์ขันบ้างตามความเหมาะสม เพื่อกระตุ้นความสนใจนักเรียนและลดความเครียดในห้องเรียน

12. ในขณะที่สอน ควรเคลื่อนย้ายสิ่งของที่รบกวนสมาธิให้ออกไปจากบริเวณที่นักเรียนจะมองเห็นได้

13. ทำให้ห้องเรียนน่าอยู่ อยู่สบาย น่าสนใจ และมีบรรยากาศที่ต้อนรับนักเรียน ผู้ปกครอง รวมถึงตัวครูเองด้วย

การสร้างและพัฒนาวินัยเชิงบวกอย่างได้ผล

วิธีทำให้เทคนิคการสร้างวินัยเชิงบวกมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาครูจำเป็นต้องใช้เทคนิคการสร้างวินัยเชิงบวกเพื่อกำจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหาคือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งอาจก่ออันตรายแก่ตัวนักเรียนและคนอื่น ๆ หรือไม่เป็นไปตามความคาดหวังของครูหรือกฎระเบียบห้องเรียน และขัดขวางการปฏิสัมพันธ์ที่ดีในสังคมและการมีวินัยในตนเอง เทคนิคที่สามารถลดหรือป้องกันพฤติกรรม ที่เป็นปัญหาของนักเรียนรวมทั้งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของเทคนิคต่าง ๆ ที่เลือกใช้ได้ ถ้าหากว่า

- ทั้งครูและนักเรียนเข้าใจชัดเจนว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหานั้นคืออะไร และนักเรียนจะได้รับผลอย่างไรหากเกิดพฤติกรรมเช่นนั้นขึ้น
- เมื่อครูตอบโต้พฤติกรรมนั้นทันที โดยการให้ผลที่ติดตามมาเมื่อเกิดพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นครั้งแรก (เมื่อนักเรียนทำผิดกฎ การบังคับใช้ผลที่ติดตามมาต้องทำทันที รอไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ว่า ถ้าทำอย่างนี้แล้วจะได้ผลอย่างไร)
- เมื่อครูทำให้เกิดผลติดตามมาที่ว่านั้นอย่างเสมอต้นเสมอปลายทุกครั้งที่เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหานั้นขึ้น
- เมื่อครูออกคำสั่งหรือแก้ไขพฤติกรรมนั้นอย่างสงบมั่นคง และด้วยความเข้าใจความรู้สึกของนักเรียน

❁ เมื่อครูอธิบายเหตุผลให้นักเรียนเข้าใจว่าทำไมนักเรียนจึงได้รับผลบางอย่างจากพฤติกรรมที่เขาทำลงไป ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสมและให้ความร่วมมือกับคำขอร้องของผู้ใหญ่มากขึ้น

เทคนิคพิเศษในการสร้างวินัยเชิงบวก

ที่จริงแล้วครูอาจไม่จำเป็นต้องดำเนินการทางวินัยกับนักเรียนด้วยซ้ำไป เพราะการสร้างวินัยที่ดีส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการป้องกันหรือหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เป็นปัญหาไม่ให้เกิดขึ้น หรือเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็รีบจัดการเสียก่อนที่มันจะลุกลามใหญ่โตจนควบคุมไม่ได้ ต่อไปนี้เป็นเทคนิคพิเศษ 10 ประการ ซึ่งบางรายการก็ใหม่ บางรายการก็เคยกล่าวไว้ในตอนต้นแล้ว แต่จะให้รายละเอียด เพิ่มเติมอีกดังต่อไปนี้

1. พิจารณาให้มั่นใจก่อน อย่าเข้าใจนักเรียนผิด ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว พฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่แท้จริงจะเกิดขึ้นเมื่อนักเรียนเลือกที่จะกระทำสิ่งนั้นอย่างไม่เหมาะสมเท่านั้น ก่อนที่ท่านจะทำอะไรลงไปโปรดถามตัวเองดังต่อไปนี้ก่อน

ก. นักเรียนกำลังทำอะไรผิดจริงหรือเปล่า? มันเป็นปัญหาจริงไหม? หรือเป็นเพียงเพราะท่านเหนื่อยและหมดความอดทนเท่านั้น?

❁ ถ้าไม่ได้มีปัญหาจริง ท่านควรหยุดสร้างความกดดันนักเรียนหรือห้องเรียน

❁ ถ้าเหตุการณ์นั้นเป็นปัญหาจริง โปรดพิจารณาคำถามข้อต่อไป

ข. หยุดคิดสักครู่ นักเรียนคนนี้มีความสามารถพอที่จะทำสิ่งที่ท่านคาดหวังไว้ตรงนี้หรือเปล่า?

❁ ถ้าครูคิดว่าท่านคาดหวังมากเกินกว่ากำลังของนักเรียนไป โปรดประเมินความคาดหวังของครูเสียใหม่ แล้วปรับให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน

❁ ถ้าครูคิดว่าความคาดหวังของครูเหมาะสมแล้ว โปรดพิจารณาคำถามข้อต่อไป

ค. ขณะนี้นักเรียนรู้ตัวหรือไม่ว่าเขากำลังทำอะไรผิดอยู่?

❁ ถ้านักเรียนไม่รู้ตัวว่าเขากำลังทำอะไรผิดอยู่ โปรดอธิบายเพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจว่าครูคาดหวังอะไร และนักเรียนจะทำได้อย่างไร เสนอการให้ความช่วยเหลือนักเรียน

❁ ถ้านักเรียนรู้ตัวว่ากำลังทำอะไรผิดอยู่ และตั้งใจละเลยหรือเพิกเฉยต่อความคาดหวังที่สมเหตุสมผลของครู อาจสรุปได้ว่านักเรียนกำลังมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาอยู่

ถ้าพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นโดยนักเรียนไม่ได้ตั้งใจ (เป็นอุบัติเหตุ) อาจถือว่าไม่ได้เป็นการทำผิดของนักเรียน แต่ถ้าไม่ได้เป็นอุบัติเหตุ ให้ถามนักเรียนว่ามีเหตุผลอะไรที่ทำเช่นนั้น ฟังอย่างตั้งใจและประเมินให้ดีก่อนโต้ตอบออกไป

2. ชี้ให้เห็นด้านบวก เมื่อไหร่ก็ตามที่นักเรียนทำอะไรที่ดี เป็นการช่วยเหลือผู้อื่น แสดงความห่วงใย ร่วมมือหรือทำให้เห็นว่าการปรับปรุงให้ดีกว่าเดิม บอกให้นักเรียนทราบว่าครูสังเกตเห็นแล้ว และแสดงความชื่นชม

3. ปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยท่าทีที่ให้เกียรติเสมอ ปฏิบัติต่อนักเรียนเหมือนกับที่ครูอยากให้เขาปฏิบัติต่อครู ช่วยให้เขาปรับปรุงตนเอง ช่วยชี้แนะแนวทาง แต่อย่าทำตัวเป็นเจ้านาย ให้พยายามทำเหมือนครูที่ครูระลึกถึงด้วยความอบอุ่นใจสมัยที่ครูยังเป็นนักเรียนอยู่

4. สื่อความคาดหวังของท่านให้นักเรียนทราบอย่างชัดเจน และด้วยท่าทีที่ให้เกียรติ เตือนให้นักเรียนตระหนักเสมอว่าครูคาดหวังอะไร ทั้งก่อนที่จะเกิดปัญหาและขณะที่เกิดปัญหา เช่น ในตอนเริ่มต้นปีการศึกษาบอกนักเรียนว่า "ก่อนเลิกเรียนวันนี้และวันต่อ ๆ ไปทุกวัน ครูอยากให้เธอนั่งอยู่กับที่แล้วให้ครูขานชื่อให้เรียบร้อยก่อน วิธีนี้จะทำให้เราออกจากห้องเรียนอย่างปลอดภัย ไม่วิ่งชนกัน และครูก็จะได้จำชื่อและหน้าของทุกคนได้เร็วขึ้น" เตือนนักเรียนอย่างนี้ทุกวันจนกระทั่งการออกจากห้องเรียนอย่างเป็นระเบียบกลายเป็นส่วนหนึ่งของกิจวัตรประจำวันของห้องเรียน

5. ใช้อารมณ์ขันและการหันเหความสนใจ สิ่งที่นักเรียนทำผิดหรือเป็นปัญหาบางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องตักเตือนหรือลงโทษเสมอไป บางครั้งเด็กก็เหนื่อย หงุดหงิด หรือเบื่อหน่ายได้เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ในสถานการณ์เช่นนี้การพยายามสร้างวินัยอาจไม่ได้ผล ท่านอาจลองใช้อารมณ์ขันเพื่อดึงความสนใจของนักเรียนและป้องกันความเบื่อหน่าย

6. สร้างความร่วมมือเชิงรุก ให้คำสั่งที่ครูรู้ว่านักเรียนจะชอบทำตามก่อนที่จะให้คำสั่งที่นักเรียนอาจจะไม่ชอบ ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีอารมณ์ที่จะให้ความร่วมมือก่อน

7. เสนอทางเลือกที่จำกัด และกระตุ้นให้ใช้การตัดสินใจแบบเป็นกลุ่ม นักเรียนส่วนมากจะเกลียดการถูกสั่ง การเสนอทางเลือกจึงเป็นการช่วยให้เขารู้สึกว่าสามารถควบคุมสถานการณ์ได้อย่างน้อยก็ระดับหนึ่ง

8. ปล่อยให้นักเรียนได้รับผลจากการกระทำของตนเอง หากผลนั้นไม่เป็นอันตราย เช่น ถ้านักเรียนมาสายบ่อย ๆ ในตอนเช้า ครูไม่ควรโมโห ถ้าเป็นความรับผิดชอบของนักเรียนที่ต้องมาตรงเวลา ให้บอกนักเรียนว่าถ้ามาสายอีกจะต้องส่งจดหมายแจ้งผู้ปกครอง ถ้ายังมาสายต่อไปก็ให้ส่งจดหมายไปที่บ้านและให้นักเรียนได้รับผลที่เกิดขึ้นเอง เขาจะได้เรียนรู้ว่าเขาต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของเขาและผลที่ติดตามมา

9. อย่าโมโหเมื่อนักเรียนดื้อ เด็กจำเป็นต้องแสดงความดื้อรั้นบ้าง เพราะเป็นการทดสอบว่าตนเองจะทำอะไรได้แค่ไหน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการเด็กตามปกติ ครูจึงไม่ควรมองการดื้อของนักเรียนว่าเป็นการท้าทายอำนาจหรือมีเจตนาต่อต้านครูเป็นการส่วนตัว ให้โต้ตอบด้วยความสงบและใช้การสร้างวินัยที่จะส่งเสริมการควบคุมตนเองของนักเรียน

ผู้เชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองเด็กเคยให้ความเห็นว่า ในวัฒนธรรมที่ปลูกฝังทัศนคติให้เด็กเชื่อฟังผู้ใหญ่ตลอดเวลาโดยไม่รู้จักคิดหรือพิจารณาด้วยตนเองว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่พูดหรือทำนั้นถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ อาจเป็นผลร้ายต่อเด็กในที่สุด คือเมื่อมีผู้ประสงค์ร้ายมาหลอกลวงหรือชักจูง เด็กจะตกเป็นเหยื่อได้ง่าย เพราะมีทัศนคติที่ฝังลึกในจิตสำนักว่าควรเชื่อฟังผู้ใหญ่หรือคนที่อาวุโสกว่าโดยไม่ตั้งคำถาม ในทำนองเดียวกัน สังคมที่ประชาชนเชื่อผู้นำหรือผู้ใหญ่ที่มีอำนาจ ตำแหน่ง หรือฐานะสูงกว่าโดยไม่พิจารณาถึงความถูกต้อง

ย่อมตกเป็นเหยื่อของการหลอกลวงชักจูง เพื่อเอารัดเอาเปรียบหรือกดขี่ข่มเหงได้โดยง่าย หากคิดในแง่นี้แล้ว ครูจะเห็นได้ว่าการดื้อมีประโยชน์ เหมือนกัน และคงไม่อยากสอนให้นักเรียนเชื่อฟังโดยไม่ลืมหูลืมตาแน่นอน

10. ให้ความสำคัญกับความพยายาม ไม่ใช่การทำถูกเท่านั้น ถ้านักเรียนได้พยายามอย่างที่สุดแล้ว ครูควรพอใจ เพราะการพยายามเป็นขั้นแรกของการเรียนรู้ ถ้านักเรียนท้อถอย ไม่อยากทำงานที่ยาก ให้ชวนคุยถึงครั้งที่เขาพยายามแล้วทำได้สำเร็จ ให้กำลังใจให้นักเรียนใช้ความพยายามแบบนั้นอีก บอกนักเรียนบ่อย ๆ ว่าตราบใดที่เขาพยายามครูก็จะพอใจ บอกให้เขารู้ว่าครูเชื่อมั่นในความสามารถของเขา

เทคนิคพิเศษในการสอนเชิงบวก

การสร้างวินัยเชิงบวกจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนด้วยการสอนเชิงบวก มีวิธีการในด้านบวกหลายอย่างที่ครูสามารถนำมาใช้ได้เพื่อป้องกันพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในขณะที่สอน หรืออย่างน้อยก็ใช้จัดการกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่รบกวนกระบวนการเรียนการสอนที่กำลังดำเนินอยู่ ต่อไปนี้เป็นตัวอย่าง 6 แบบ ในการสอนเชิงบวก

1. เน้นที่การใช้เสียงเบาและนุ่มนวล ก่อนเริ่มสอนให้รอจนกว่านักเรียนหันมาสนใจครูก่อน รอให้นักเรียนเงียบเสียงลงแล้วจึงเริ่มสอน ครูที่มีประสบการณ์มากจะรู้ดีว่าความเงียบของครูมีพลังกว่าการส่งเสียงโวยวาย คำแนะนำสำหรับวิธีการนี้ก็คือ ให้เงียบต่ออีกสัก 3 ถึง 5 วินาทีหลังจากที่นักเรียนหยุดคุยแล้ว ในไม่ช้านักเรียนก็จะตระหนักว่ายิ่งครูต้องเสียเวลารอให้

พวกเขาเงียบลงนานเท่าไหร่เขาก็จะเหลือเวลาเล่นหลังหมดชั่วโมงน้อยลงเท่านั้น หลังจากช่วงเวลาของการเงียบแล้ว ให้ครูเริ่มสอนด้วยเสียงที่เบาและนุ่มนวลมากกว่าปกติครูที่เป็นอย่างนี้มักจะได้ห้องเรียนที่สงบและเงียบกว่าครูที่ใช้เสียงดัง เพราะนักเรียนของครูที่เสียงเบาจะต้องนั่งนิ่ง ๆ เพื่อเงี่ยหูฟังให้ได้ยินครูพูด

2. ใช้คำสั่งที่ชัดเจนตรงไปตรงมา ความไม่แน่นอนหรือไม่ชัดเจนจะเพิ่มระดับของความกังวลสับสนในห้องเรียน เริ่มการสอนโดยการบอกนักเรียนให้ทราบชัด ๆ ว่าชั่งโมงนี้จะมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง ให้โครงร่างคร่าว ๆ ว่าครูและนักเรียนจะทำอะไรในคาบนี้ ครูอาจกำหนดเวลาเฉพาะสำหรับงานแต่ละชิ้น อาจเหลือเวลาท้ายชั่วโมงไว้ให้นักเรียนทำกิจกรรมที่เขาเลือกก็ได้ และอาจจบการบอกโครงร่างย่อ ๆ ของชั่วโมงด้วยประโยคที่ว่า “ครูจะให้เวลาตอนท้ายชั่วโมงสำหรับให้เธอได้คุยกับเพื่อน ๆ ไปห้องสมุด หรือทำงานที่ค้างอยู่สำหรับวิชาอื่นนะ”

3. ติดตามตรวจสอบ เดินไปมารอบ ๆ ห้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาที่นักเรียนกำลังทำงานที่มอบหมายให้หรือทำงานเป็นกลุ่ม ตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน อย่าขัดจังหวะหรือพยายามประกาศอะไรที่รบกวนสมาธิ นอกจากเห็นว่านักเรียนหลายคนกำลังมีปัญหาคล้ายกันกับงานบางอย่าง ใช้เสียงที่สงบและนักเรียนจะพอใจกับความสนใจในด้านบวกที่ครูมีให้กับนักเรียนเป็นส่วนตัว

4. ส่งสัญญาณที่ไม่ใช่คำพูด ครูบางท่านจะมีกระดิ่งเล็ก ๆ บนโต๊ะ เมื่อสั่นกระดิ่งแม้เบา ๆ นักเรียนทุกคนจะหันมาสนใจ ครูหลายท่านมีความคิดสร้างสรรค์ในการใช้วิธีการนี้ เช่น ปิด-เปิดสวิตซ์ไฟ เคาะแปรงลบกระดาน

หรือดินสอบนกระดานดำ การส่งสัญญาณอาจเป็นการแสดงสีหน้า ท่าทาง หรือสัญญาณมือก็ได้ ควรใช้อย่างรอบคอบและอธิบายให้นักเรียนเข้าใจก่อนว่าถ้าส่งสัญญาณแบบนี้แล้วครูต้องการอะไร

5. เปิดเผยตนเอง เช่นเดียวกับที่ครูอยากรู้จักนักเรียนทุกคน นักเรียนเองก็อยากรู้ว่าครูเป็นใคร มีชีวิตอย่างไร และสนใจอะไรบ้าง การเอาของส่วนตัวมาไว้ในห้องเรียนบ้าง เช่น เอารูปของครอบครัวหรือของจากงานอดิเรก หรือการสะสมวางไว้บนโต๊ะครู อาจกระตุ้นความสนใจให้นักเรียนซักถาม เมื่อนักเรียนรู้จักครูมากขึ้น พฤติกรรมที่เป็นปัญหาก็มักจะลดลง

6. การเข้าแทรกแซงอย่างไม่ออกหน้าออกตา ครูที่มีประสิทธิภาพจะพยายามไม่ให้นักเรียนที่สร้างปัญหาได้รับรางวัลโดยการกลายเป็นศูนย์กลางความสนใจ ครูจะสอดส่องติดตามความเป็นไปในห้องเรียนโดยการเดินไปมาในระหว่างการสอน และคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าปัญหากำลังจะเกิดแล้วค่อย ๆ เข้าไปใกล้นักเรียนที่กำลังจะก่อปัญหา โดยไม่โจ่งแจ้ง ไม่รบกวนสมาธิของนักเรียนคนอื่น ๆ ในห้อง

การให้ผลที่จะติดตามมาที่เหมาะสมทั้งทางบวกและทางลบ

ส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ที่สำคัญก็คือการที่ต้องประสบกับผลที่ติดตามมาจากการกระทำของตนเอง หากผลที่ติดตามมานั้นเป็นไปในทางดี เราก็มีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก หากผลที่ติดตามมาไม่ดี โอกาสที่เราจะทำพฤติกรรมเช่นนั้นอีกก็ลดน้อยลง (“ผลติดตามทางลบ” จะใช้แทนการลงโทษ โดยมีนัยที่ต่างกันตรงที่ว่าในขณะที่การลงโทษเป็นสิ่งที่ครูหรือผู้ใหญ่ทำกับเด็ก

แต่ผลติดตามทางลบเป็นผลที่ไม่น่าพึงใจที่เกิดขึ้นกับเด็กตามเหตุผลที่ควรจะเป็นเอง เช่น ถ้าเด็กเล็ก ๆ ไม่ยอมกินอาหารเมื่อถึงเวลา แทนที่พ่อแม่จะลงโทษด้วยการตีหรือดุด่า ก็ปล่อยให้เด็กได้รับผลจากการไม่ยอมกิน คือหิว เมื่อเวลาผ่านไปหนึ่งหรือสองชั่วโมงแล้วเด็กหิวขึ้นมาและร้องขอกินอาหาร พ่อหรือแม่ก็จะบอกว่ากินไม่ได้แล้ว ต้องรอมื้อต่อไป เด็กก็จะเกิดการเรียนรู้ว่าถ้าดื้อไม่ยอมกินข้าวก็ต้องหิว พอครั้งต่อไปเมื่อเรียกให้กินก็จะยอมกิน โดยที่พ่อแม่ไม่ต้องลงโทษเลย แต่การใช้ผลติดตามทางลบนี้มีข้อแม้ว่าผู้ใหญ่จะต้องไม่ใช้ด้วยท่าทีที่ก้าวร้าว เหมือนทำให้เป็นการลงโทษ แต่แสดงท่าทีแบบเป็นเหตุผลธรรมดา และต้องไม่ใช้ในกรณีที่เป็นอันตรายต่อเด็กด้วย เช่น ปล่อยให้หยิบของร้อน ๆ หรือของมีคม ปล่อยให้วิ่งข้ามถนนเอง จะได้เจ็บแล้วจำ เป็นต้น)

บ่อยครั้งเมื่อวางกฎระเบียบต่าง ๆ เราจะตัดสินใจว่าจะดำเนินการทางวินัยกับผู้ละเมิดกฎอย่างไรโดยอัตโนมัติ แน่นอนนักเรียนที่ทำผิดกฎจะต้องได้รับผลติดตามในทางลบเสมอ แต่ที่จริงแล้วนักเรียนที่ทำตามกฎควรได้รับรางวัล หรือผลติดตามในทางบวกด้วยเช่นกัน ทั้งในเด็กเล็กและเด็กโต

ผลด้านบวก ในห้องเรียนผลด้านบวกที่ใช้ได้บ่อยที่สุดจะเกี่ยวกับความพอใจของนักเรียนและการสร้างเสริมความเชื่อมั่นและความภาคภูมิใจในตนเอง นักเรียนที่รู้กฎระเบียบและปฏิบัติตามควรได้รับคำชมเชยพอ ๆ กับการชมที่ได้รับจากความสำเร็จและความสามารถในการเรียน มีวิธีชมนักเรียนง่าย ๆ หลายแบบ เช่น การตบไหล่ พูดว่า “ครูภูมิใจในเธอมากนะ” เลือกให้เป็นผู้นำในกิจกรรมบางอย่าง เลือกให้เป็น “ผู้ช่วยครู” ในบางวัน ออกปากชมนักเรียนต่อหน้าครูคนอื่นหรืออาจารย์ใหญ่หรือขอร้องให้นักเรียนช่วยเหลือคนอื่น

ผลด้านลบ การใช้ผลติดตามทางลบบ่อย ๆ เป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าครูจัดการห้องเรียนได้ไม่ดี จึงควรหลีกเลี่ยงไม่ให้เป็นอย่างนั้น คอยติดตามดูพฤติกรรมของนักเรียนอย่างระมัดระวัง และทำบ่อย ๆ เพื่อให้สังเกตเห็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเสียก่อนที่จะลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่และเกี่ยวข้องกับนักเรียนหลายคน วิธีที่อาจหยุดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนโดยที่ไม่ขัดขวาง การเรียนการสอนหรือทำให้เป็นที่สนใจของนักเรียนมากเกินควรอาจทำได้ดังต่อไปนี้ คือ (ก) เดินเข้าไปใกล้นักเรียนที่กำลังเริ่มพฤติกรรมนั้น แล้วสบตาหรือส่งสัญญาณบอกให้หยุดโดยยังไม่ต้องพูดอะไร (ข) เรียกชื่อนักเรียนและให้คำสั่งสั้น ๆ ว่า ให้หยุดพฤติกรรมนั้นเสีย (ค) หันเหความสนใจของนักเรียนคนนั้นให้มุ่งไปหาพฤติกรรมที่เหมาะสมแทน โดยบอกว่าเขาควรจะทำอะไร (พยายามไม่ใช้คำสั่งว่า “อย่า”) และทบทวนกฎระเบียบ ที่นักเรียนควรปฏิบัติตามให้ฟัง

แต่ไม่ว่าเราจะพยายามอย่างดีที่สุดอย่างไรก็ตาม บางครั้งครูก็ยังจำเป็นต้องอบรมสั่งสอนวินัยแก่นักเรียนซึ่งครูควรเน้นที่พฤติกรรมของนักเรียนไม่ใช่ที่ตัวนักเรียนควรให้การกระทำนั้นเกี่ยวเนื่องจากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนอย่างเป็นเหตุผล และไม่ควรทำอย่างรีบร้อนหรือด้วยความโกรธเคืองอย่างเด็ดขาดการดำเนินการทางวินัยอย่างเบา ๆ กับนักเรียนอาจเลือกทำได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นปัญหานั้น เช่น

- เสียสิทธิในการออกไปพักหรือเล่นกับเพื่อน
- อยู่ต่อหลังเลิกเรียนเพื่อพูดคุยกับครูเรื่องพฤติกรรมที่ทำลงไปวันนี้ว่าทำไมจึงทำอย่างนั้น และหากจะให้แก้ไขเหตุการณ์ว่าควรทำอย่างไร

- ทำความสะอาดหากทำอะไรเลอะเทอะเปรอะเปื้อนจากพฤติกรรมนั้น
- ขอโทษคนที่นักเรียนทำให้เดือดร้อน
- เปลี่ยนที่นั่งใหม่
- ขอให้นักเรียนกล่าวทบทวนกฎระเบียบและปฏิบัติตามกฎ
- ส่งจดหมายถึงผู้ปกครองหรือไปเยี่ยมบ้านนักเรียน

ให้ไปที่ห้องทำงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยเฉพาะพฤติกรรมที่ร้ายแรงหรือรบกวนการเรียนการสอนอย่างมาก เช่น การทะเลาะชกต่อย ขัดขวางการสอนตลอดเวลา ขโมยของ รังแกเพื่อน มียาเสพติดหรือสิ่งต้องห้ามอื่น ๆ ในครอบครอง หรือพกอาวุธมาโรงเรียน

ข้อควรระวังในการใช้เทคนิค “เวลานอก”

วิธีสร้างวินัยแบบหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมใช้กัน แต่ก็ยังมีการถกเถียงถึงข้อดีข้อเสียของวิธีนี้กันอยู่มาก ก็คือวิธีที่เรียกว่า “เวลานอก” ซึ่งเป็นการสั่งให้นักเรียนไปนั่งอยู่กับที่โดยไม่ให้เล่นหรือคุยกับเพื่อน

วิธี “เวลานอก” นี้ไม่ควรใช้เป็นวิธีแรกสุดเพื่อแก้ปัญหา แต่ควรใช้เป็นวิธีสุดท้ายเมื่อวิธีอื่นไม่ได้ผลหรือไม่เหมาะสม และใช้ในกรณีที่นักเรียนทำอะไรที่อาจเป็นอันตรายต่อคนอื่นหรือต่อตนเองเท่านั้น ควรใช้เพียงช่วงเวลาสั้น ๆ และใช้น้อยครั้งที่สุด เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสสงบอารมณ์และควบคุมตนเองในสถานการณ์ที่ชวนให้โมโห หากใช้บ่อย ๆ หรือใช้อย่างไม่เหมาะสมวิธีนี้ไม่เพียงแต่จะไม่ได้ผลเท่านั้น แต่จะเกิดผลเสียต่อนักเรียนด้วย เช่น

เพิ่มความโกรธแค้นและก้าวร้าวแทนที่จะช่วยควบคุม หรือกลายเป็นใช้เพื่อทารุณจิตใจนักเรียนแทนการเฆี่ยนตี

การกำหนดว่าจะใช้ "เวลานอก" นานแค่ไหนเป็นเรื่องที่ยังถกเถียงกันอยู่ ผู้เชี่ยวชาญบางท่านเสนอว่าไม่ควรนานเกินสองหรือสามนาที แต่บางท่านก็บอกว่าควรกำหนดตามอายุเด็กคือปีละหนึ่งนาทีแต่ไม่เกิน 12 นาที วิธีหลังนี้ควรใช้แบบอาศัยวิจารณญาณด้วย คือประมาณเอาว่าให้นักเรียนพอได้เรียนรู้ที่จะปรับปรุงพฤติกรรมให้ดีขึ้น แต่ไม่ควรให้ถึงกับรู้สึกแค้นเคืองครู

ก่อนที่ครูจะตัดสินใจใช้ "เวลานอก" กับนักเรียน ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

❁ ไม่ใช้วิธีนี้กับนักเรียนที่อายุน้อยมาก และไม่ควรปล่อยให้อยู่คนเดียว ตามลำพัง

❁ ควรใช้วิธีนี้หลังจากเกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทันที เพื่อให้นักเรียนตระหนักว่าเมื่อไหร่ก็ตามที่เขามีพฤติกรรมที่อาจเป็นอันตรายหรือส่งผลร้ายต่อผู้อื่น เขาจะได้รับผลติดตามมาทันที และเป็นผลที่ไม่น่าพึงใจ ทำให้นักเรียนเข้าใจเหตุผลว่าทำไมครูจึงทำอย่างนี้ และเมื่อไหร่ก็ตามที่สามารถทำได้ครูควรเสนอทางเลือกด้านบวกอื่น ๆ ให้แทน "เวลานอก" มากกว่า (เช่น ขอให้นักเรียนทำความสะอาดสิ่งที่เขาทำสกปรกเลอะเทอะจะมีประโยชน์มากกว่าเอาตัวเขาออกไปจากที่นั่นเท่านั้น)

❁ การใช้ "เวลานอก" ไม่ควรทำในลักษณะที่สร้างความอับอายให้กับนักเรียน หรือทำให้นักเรียนรู้สึกถูกคุกคามหรือหวาดกลัว ไม่ควรมีเก้าอี้ตัวพิเศษหรือบริเวณพิเศษที่ใช้สำหรับการนี้ เพราะจะทำให้นักเรียนเชื่อว่าวิธีนี้

เป็นการถูกลงโทษและทำให้เกิดความกังวลเกินเหตุ ครูไม่ควรทำให้นักเรียนรู้สึกว่าถูกเย้ยหยันหรือโดดเดี่ยวในช่วง “เวลานอก” โดยเด็ดขาด

❁ นักเรียนไม่ควรถูกทิ้งให้อยู่คนเดียว นอกเสียจากว่าเขาจะต้องการเช่นนั้น โดยเฉพาะนักเรียนที่ยังเล็กมาก และต้องการกำลังใจจากผู้ใหญ่เพื่อจัดการกับความรู้สึกของเขาหากครูทำให้นักเรียนรู้สึกว่าความรู้สึกของเขาสำคัญ เขาก็จะเคารพความรู้สึกของคนอื่น ๆ มากขึ้น

❁ เวลานอกไม่ควรนานเกินไปกว่าช่วงเวลาที่นักเรียนต้องการเพื่อสงบอารมณ์ของเขาเอง หลังจากที่เขาสงบแล้ว ให้อธิบายให้เขาฟังว่าพฤติกรรมที่เหมาะสมคืออะไร และอะไรที่ไม่เหมาะสม คำอธิบายจะต้องชัดเจนที่สุดว่าทำไมครูจึงต้องทำอย่างนี้ ไม่เช่นนั้นนักเรียนก็อาจจะทำผิดอย่างเดิมซ้ำอีกได้

❁ หลีกเลี่ยงที่จะขู่นักเรียนด้วยวิธีนี้ อย่าพูดว่า “ถ้าเธอทำอย่างนี้อีกครูจะส่งเธอออกไปเวลานอกอีกนะ” ซึ่งเป็นการทำให้นักเรียนสับสนและเป็นแบบหนึ่งของการลงโทษเชิงลบซึ่งไม่มีประสิทธิภาพ

❁ ควรปรับวิธีใช้ให้เหมาะกับนักเรียนแต่ละราย เด็กจะพัฒนาความสามารถในการควบคุมตนเองได้ช้าเร็วไม่เท่ากัน การใช้เวลานอกแต่ละครั้งจึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับนักเรียนเฉพาะรายด้วย ไม่มีเทคนิคอะไรที่ได้ผลกับเด็กทุกคนและทุกครั้ง การใช้เวลานอกไม่ใช่การลงโทษแต่เป็นการให้โอกาสนักเรียนสงบจิตใจชั่วครู่เพื่อที่จะกลับเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอย่างสร้างสรรค์ได้อีก หากครูสอนนักเรียนให้แก้ปัญหาของตนเองได้ด้วยการดูแลและให้กำลังใจ ในไม่ช้าก็จะไม่จำเป็นต้องใช้วิธีนี้อีก

การแก้ไขข้อขัดแย้ง

บางครั้งแม้ว่าครูนักเรียน และผู้ปกครองจะพยายามจัดการสถานการณ์อย่างดีที่สุด แต่ก็ยังต้องมีความวุ่นวายเกิดขึ้นในห้องเรียนหรือในโรงเรียนจนได้ เนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างนักเรียนเอง ซึ่งอาจมาจากการเยาะเย้ยถากถาง ดูถูกเหยียดหยาม หรือล้อเลียนกัน การแย่งของเล่น อุปกรณ์กีฬา หรือแม้กระทั่งการทำงานในห้องเรียนก็ตาม ความขัดแย้งเหล่านี้หากไม่ได้รับการจัดการแก้ไขด้วยการต่อรองหรือไกล่เกลี่ยโดยสันติวิธี อาจลุกลามใหญ่โตกลายเป็นเรื่องรุนแรงได้

วิธีลดความวุ่นวายและพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่ดีอย่างหนึ่ง คือการสอนให้นักเรียนรู้จักแก้ไขข้อขัดแย้งกันเอง นอกจากจะใช้แก้ปัญหาภายในห้องเรียนแล้ว วิธีการนี้ยังจะช่วยสร้างทักษะที่นักเรียนสามารถนำไปใช้นอกห้องเรียนได้อีกด้วย

งานวิจัยด้านการแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างนักเรียนได้พบประเด็นสำคัญต่อไปนี้

1. การขัดแย้งระหว่างนักเรียนเกิดขึ้นบ่อย ๆ (แม้ว่าส่วนใหญ่จะไม่รุนแรงถึงขั้นทำร้ายกันจนบาดเจ็บก็ตาม)

2. นักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมมักใช้วิธีแก้ไขข้อขัดแย้งที่ส่งผลเสียหาย และนักเรียนเหล่านี้จะไม่เห็นความสำคัญของการมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนคนอื่น ๆ

3. การฝึกอบรมทักษะการแก้ไขและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยอาสาสมัครเพื่อนนักเรียนมีประสิทธิภาพในการสอนสามารถสนับสนุนให้นักเรียนนำเอาทักษะเหล่านี้ไปใช้ได้

4. หลังจากการอบรมแล้ว นักเรียนมักจะนำทักษะเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ซึ่งนำไปสู่ผลดีในการแก้ปัญหา

5. ความสำเร็จของนักเรียนในการแก้ไขข้อขัดแย้งช่วยลดภาระของครูและผู้บริหารโรงเรียนในการจัดการกับปัญหานักเรียนขัดแย้งกัน และลดปัญหาในการที่ต้องดำเนินการทางวินัยอย่างร้ายแรงในที่สุด

การให้ความช่วยเหลือเด็ก
ที่มีความต้องการพิเศษ

การให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

เทคนิคต่อไปนี้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับนักเรียนที่แสดงพฤติกรรมหรืออารมณ์ที่เป็นปัญหาได้

1. เพิกเฉยอย่างมีแผน พฤติกรรมที่เรียกร้องความสนใจที่ไม่แพร่กระจายต่อ ๆ ออกไปในกลุ่ม หรือไม่เป็นอันตราย หรือขัดขวางการทำงานของห้องเรียนสามารถทำให้หยุดได้โดยการเพิกเฉยแบบที่ได้วางแผนไว้ก่อนแล้ว เทคนิคนี้ไม่ควรใช้กับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน อย่างเด็ดขาด (เพราะหากเพิกเฉยอาจเป็นอันตรายต่อคนอื่น ๆ ได้) ครูอาจสอน นักเรียนในห้องให้ใช้เทคนิคนี้ด้วย เพราะสำหรับนักเรียนบางคนความสนใจจากเพื่อนมีควาสำคัญมากกว่าความสนใจจากครูเสียอีก

2. ส่งสัญญาณขัดขวาง หากนักเรียนยังสงบมากพอที่จะตอบรับและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครูอยู่ และไม่ได้มีความผิดปกติจนควบคุมพฤติกรรมบางอย่างของตนเองไม่ได้ การส่งสัญญาณแค่นั้นก็อาจเพียงพอที่จะทำให้นักเรียนกลับมาสนใจการเรียนหรือกิจกรรมที่ครูกำลังทำอยู่ได้ โปรดดูหัวข้อเรื่องการส่งสัญญาณที่ให้ไว้ก่อนหน้านี้

3. ควบคุมโดยการเดินเข้าใกล้หรือสัมผัสตัว การขยับเข้าไปใกล้หรือสัมผัสเบา ๆ ที่ไหล่ของนักเรียนที่กำลังมีปัญหาอาจเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะแสดงการให้กำลังใจอย่างไม่คุกคามเวลาที่ใช้เทคนิคนี้ครูควรพยายามไม่พูด

ถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน แต่ให้พยายามชมหรือให้กำลังใจกับอะไรก็ได้ที่นักเรียนแสดงออกมาให้เห็นว่ากำลังพยายามให้ความร่วมมือครูอยู่

4. กระตุ้นความสนใจ เปลี่ยนบรรยากาศหรือกิจกรรมที่กำลังทำ แสดงความชื่นชมกับงานที่นักเรียนทำ หรือสอบถามเกี่ยวกับเรื่องที่นักเรียนสนใจที่เกี่ยวข้องกับงานที่มอบหมายให้ ถ้านักเรียนเริ่มแสดงอาการกระสับกระส่าย

5. แสดงความรักความเอ็นดู เพื่อเป็นการช่วยให้นักเรียนควบคุมตนเองได้อีก ครูควรแสดงความรัก ความเมตตาหรือชื่นชมอย่างจริงใจให้นักเรียนได้รับรู้

6. ผ่อนคลายบรรยากาศด้วยอารมณ์ขัน ดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่าอารมณ์ขันอาจช่วยหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้หากใช้ในเวลาที่เหมาะสมและใช้ในเชิงบวก คือไม่ได้ใช้เพื่อล้อเลียน ประชดประชันหรือเย้ยหยัน

7. ช่วยส่งให้ผ่านอุปสรรค เข้าไปช่วยนักเรียนตรงส่วนที่ยากของงานที่มอบหมายให้ทำ ก่อนที่จะเริ่มแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ให้ความมั่นใจว่าครูพร้อมที่จะช่วยและร่วมแก้ปัญหากับนักเรียนให้ได้

8. จัดกลุ่มใหม่ เปลี่ยนแปลงการจัดที่นั่งหรือสลับสมาชิกในกลุ่มย่อยเพื่อเลี่ยงการเกิดปัญหาบางอย่าง ครูควรใช้เทคนิคนี้ด้วยท่าทีที่ไม่ใช่การลงโทษ และถ้าเป็นไปได้ควรทำโดยไม่ให้นักเรียนอ่านเจตนาของครูออก

9. ปรับเปลี่ยนกิจกรรม หากพบว่ากิจกรรมบางอย่างไม่ได้ผลให้เปลี่ยนให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ครูควรมีแผนสำรวจไว้เสมอ บางครั้งอาจจำเป็นต้องเปลี่ยนจากกิจกรรมที่นักเรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์เป็นกิจกรรมที่ต่างคนต่าง

ทำเมื่อครูรู้สึกว่ากลุ่มถูกกดดันมากเกินไปควรเปลี่ยนกิจกรรมให้ลื่นไหลและไม่มีลักษณะของการลงโทษ บางครั้งการเสนอทางเลือกอื่น ๆ ให้นักเรียนก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ดี เช่น ให้เลือกว่าจะอภิปรายกันในกลุ่มย่อยหรือจะคัดลอกข้อมูลจากกระดาน

10. การขอร้องโดยตรง หากนักเรียนหรือกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครู การขอร้องกันตรง ๆ ว่าให้หยุดพฤติกรรมบางอย่างที่กำลังก่อปัญหาบางครั้งจะง่ายกว่า โดยไม่ได้แสดงให้เห็นว่าจะถูกลงโทษหรือให้รางวัล แต่เป็นเพียงคำขอร้องง่าย ๆ ระหว่างครูกับนักเรียนเท่านั้นเอง

11 ป้องกันไว้ก่อน นำตัวนักเรียนออกจากสถานการณ์ที่ตึงเครียดเสียก่อนที่จะเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขึ้น เช่น ขอให้ช่วยครูแจกเอกสารหรือขานชื่อนักเรียน แต่ควรระมัดระวังที่จะไม่ให้เป็นการให้รางวัลคนที่กำลังก่อปัญหาแทน

12. ใช้กิจวัตรช่วยสนับสนุน กิจกรรมหรือสิ่งที่ทำเป็นประจำสม่ำเสมอมีความสำคัญต่อการจัดการพฤติกรรมนักเรียนมาก เมื่อนักเรียนทราบว่าควรทำอะไร เมื่อไหร่ ทำให้เกิด ความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย คาดการณ์ล่วงหน้าได้ ซึ่งสำหรับนักเรียนบางคนอาจไม่มีโอกาสที่จะมีความรู้สึกเช่นนี้ ในชีวิตครอบครัวก็ได้

วิธีง่าย ๆ สำหรับครูเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มี “ความจำเป็นพิเศษ”

1. เพื่อปรับปรุงความสนใจในห้องเรียน

- จัดให้นั่งแถวหน้า

❁ จัดให้นั่งข้างเพื่อนนักเรียนที่เป็นตัวแบบที่ดี ซึ่งสามารถเป็น “เพื่อนช่วยเรียน” ให้ได้

❁ แบ่งงานเป็นส่วน ๆ และมอบให้ทำทีละส่วน (เช่น แทนที่จะให้ทำโจทย์เลขทั้งหน้าซึ่งอาจทำให้นักเรียนท้อใจ ก็อาจแบ่งออกเป็นครึ่งหน้า แล้วมอบให้ทำทีละเรื่อง เมื่อทำครึ่งแรกเสร็จและนำมาส่งแล้ว จึงมอบอีกครึ่งหนึ่งให้ทำ)

❁ ส่งสัญญาณเตือนใจ เพื่อดึงความสนใจ (เช่น ยกกระดาษสีสด ๆ ขึ้นให้ดู เคาะโต๊ะ เอื้อมมือแตะไหล่นักเรียน)

❁ สบตานักเรียนก่อนให้คำสั่ง

❁ ให้คำสั่งสั้น ๆ ใช้ทั้งภาพและเสียงประกอบการออกคำสั่ง

2. เพื่อลดความลุกลี้ลุกลน

❁ เพิกเฉยพฤติกรรมไม่เหมาะสมเล็ก ๆ น้อย ๆ

❁ ให้สิ่งเสริมแรงหรือผลติดตามจากการกระทำนั้นอย่างทันที

❁ คอยติดตามดูแลในช่วงต่อระหว่างคาบเรียนหรือกิจกรรม

❁ แสดงให้เห็นว่ารับรู้พฤติกรรมด้านบวกของนักเรียนทุกครั้งที่ทำได้

❁ ตกลงทำสัญญากับนักเรียนสำหรับพฤติกรรมที่ต้องติดตามดูแลเป็นพิเศษ

❁ ช่วยให้นักเรียนฝึกติดตามตรวจสอบพฤติกรรมของตนเอง

3. เพื่อจัดการกับพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง (Hyperactivity)

❁ อนุญาตให้นักเรียนลุกยืนขึ้นได้บ่อย ๆ

❁ อนุญาตให้ออกไปทำธุระส่วนตัวหรือให้ช่วยครูไปหยิบของจากห้องพักครูหรือที่อื่น

❁ เพื่อปรับปรุงผลการเรียน

❁ ให้เวลาเพิ่มพิเศษเพื่อให้ทำงานเสร็จ

❁ มอบหมายงานที่สามารถทำเสร็จในเวลาสั้นกว่าคนอื่น ๆ

❁ ใช้วิธีการสอนที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสที่หลากหลาย (การมองเห็น การได้ยิน การสัมผัส ฯลฯ) ไม่ใช่ให้นั่งฟังอย่างเดียว

❁ เตือนให้นักเรียนตรวจสอบงานของตนเองว่าได้ทำเสร็จสมบูรณ์หรือไม่

❁ ช่วยให้นักเรียนฝึกเฝ้าติดตามตรวจสอบพฤติกรรมของตนเอง

❁ ให้นักเรียนเขียนรายงานที่ต้องทำในแต่ละวัน

4. เพื่อฝึกทักษะในการบริหารจัดการ

❁ ขอรับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง

❁ ให้นักเรียนจดรายงานที่ต้องทำในแต่ละวัน

❁ ใช้สมุดเล่มเดียวสำหรับงานทุกอย่าง

❁ ตรวจสมุดนักเรียนบ่อย ๆ และชมเชยที่นักเรียนทำงานได้เรียบร้อยดี

การจัดการห้องเรียนและปรับเปลี่ยนวิธีการสอน

เทคนิคอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ยังมีอีกหลายประการ เช่น

❁ ลดจำนวนงาน หรือให้ทำงานที่สลับสับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ไม่ทำซ้ำ ๆ เพียงแบบเดียว

❁ ขยายเวลาส่งงานเมื่อใกล้ถึงเวลาส่ง

❁ ใช้อุปกรณ์พิเศษที่ช่วยเสริมความสามารถในการทำงาน เช่น กระดาษกราฟ ปากกา สีเมจิกเล็ก ๆ (เขียนได้ง่ายกว่าปากกาลูกลื่น) กระดาษที่ทำเส้นไว้เป็นพิเศษ ฯลฯ

❁ ใช้โสตทัศนูปกรณ์มากขึ้น

❁ อ่านข้อสอบให้ฟังในเวลาทำข้อสอบ

❁ ใช้ข้อสอบแบบปรนัยหรือถูก/ผิดแทนที่จะเป็นแบบอัตนัย

❁ ให้รายงานปากเปล่าแทนการเขียนมาส่ง

❁ อนุญาตให้ทำโครงงานพิเศษแทนการเขียนรายงาน

❁ เตรียมตารางสูตรคูณหรือตารางอื่น ๆ ไว้ให้ดู

❁ เตรียมรายการคำที่นักเรียนสะกดผิดบ่อย ๆ ไว้ให้ดู

❁ ทำสัญญาระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง ว่าจะให้นักเรียนรับผิดชอบในการเรียนอย่างไร

❁ ให้คะแนนการมีส่วนร่วมในห้องเรียน

❁ เวลาให้คำสั่ง ทำให้เป็นคำสั่งสั้น ๆ ง่าย ๆ ขั้นตอนเดียว

❁ เรียกชื่อนักเรียนเพื่อเตือนให้รู้ตัวล่วงหน้าว่าจะต้องตอบคำถามเป็นคนต่อไป

❁ ใช้ปากกาไฮไลท์หรือรหัสสีต่าง ๆ เพื่อช่วยนักเรียนให้เข้าใจประเด็นหลักของเนื้อหาบทเรียน

❁ ที่สำคัญที่สุด คือการใช้สิ่งเสริมแรงทางบวกบ่อย ๆ ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับอาจมีผลยาวนานไปตลอดชีวิต!

บรรณานุกรม

รายงานการสำรวจทัศนคติต่อการสร้างวินัยและพฤติกรรมในการสร้างวินัยของครูต่อนักเรียน. ผศ.ดร.สมบัติ ตาปัญญา ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 16 มิถุนายน 2549.

รายงานการสำรวจปัญหาการรังแกกันของนักเรียน. ผศ.ดร.สมบัติ ตาปัญญา ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 16 มิถุนายน 2549.

Positive discipline in the inclusive, learning-friendly classroom : a guide for teachers and teacher educators. (Embracing diversity : Toolkit for ereating inclusive, learning-friendly environments Specialized Booklet 1) Bangkok : UNESCO Bangkok, 2006

คณะทำงาน

ที่ปรึกษา

คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา	เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
นายวินัย รอดจ่าย	รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
นายสุชาติ วงศ์สุวรรณ	ที่ปรึกษาด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้
นางเบญจลักษณ์ น้ำฟ้า	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
ว่าที่ ร.ต.ประสงค์ สังขะไชย	ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สพท.ภูเก็ต
นางสาวยุพา จันทร์มิตรี	ผู้เชี่ยวชาญด้านการแนะแนว

คณะบรรณาธิการ

นางธนิมา เจริญสุข	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนและการแนะแนว
นางสาววิไลวรรณ ใจแก้ว	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางสายพันธุ์ ศรีพงษ์พันธุ์กุล	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางกรแก้ว ถนอมกลาง	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางสาวประนอม มณีวงษ์	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางสาวจีระวรรณ ปักกัดตัง	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางสาวสร้อย ทรัพย์ประสม	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางสาวชุลีกร โชติดี	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว

เลขานุการคณะทำงาน

นายสันติสุข สันติศาสนสุข	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นายชาคริต ภวังคนันท์	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางเกษศิรินทร์ สุวรรณสุนทร	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว

ทีละเล็กทีละน้อยครูคอยเสริม
ช่วยเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงแสวงหา
เจียรไนชีวิตลิขิตชะตา
สร้างคนให้มีค่ามาเนิ่นนาน

สอนด้วยความเมตตาหาทางออก
ห่วงใยบอกจุดยืนปูพื้นฐาน
ยกระดับความคิดจิตวิญญาณ
นี่คืองาน เบื้องต้นคนเป็นครู

.....สันติสุข สันติศาสนสุข ■